Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

До захисту допущено кафедрою міжнародних економічних відносин та логістики протокол №____ від _____
завідувач кафедри _____ Анна ЗАЙЦЕВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

«ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТИ»

Спеціальність (спеціалізація) 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма Міжнародні економічні відносини

Здобувач _____ Еліна ЗАІКА

Науковий керівник _____ Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

Харків – 2026

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини_____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та логістики
_____
«____» _____2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

_____Заіці Еліні Євгенівні_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Особливості та перспективи розвитку світового ринку нафти» керівник роботи_____Григорова-Беренда Л. І. к.е.н., доц._____,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «14» листопада 2025 р. №4001-5/4122 від 14.11.2025

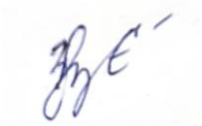
2. Строк подання студентом роботи 20.05.2026 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити дослідити економічну природу та роль нафти як стратегічного ресурсу в системі міжнародних економічних відносин; проаналізувати механізм ціноутворення на світовому ринку нафти, зокрема роль фінансових інструментів та спекулятивного капіталу у формуванні волатильності нафтових цін; проаналізувати динаміку та структурні трансформації світової торгівлі нафтою в умовах геополітичної нестабільності; дослідити вплив воєнно-політичних конфліктів на глобальну енергетичну безпеку та диверсифікацію логістичних шляхів постачання нафти; проаналізувати сценарне моделювання розвитку світового ринку нафти та пріоритети енергетичної стратегії України в системі міжнародної безпеки

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Дослідити економічну природу нафти як стратегічного ресурсу в системі міжнародних економічних відносин.
2	Встановити особливості механізму ціноутворення на світовому ринку нафти, визначити роль фінансових інструментів та спекулятивного капіталу у формуванні волатильності нафтових цін
3	Визначити динаміку та структурні трансформації світової торгівлі нафтою.
4	З’ясувати вплив геополітичної нестабільності на світову торгівлю нафтою та енергетичну безпеку.
5	Проаналізувати сценарне моделювання розвитку світового ринку нафти та визначити пріоритети енергетичної стратегії України в системі міжнародної безпеки

5. Дата видачі завдання 01.12.2025

Студент  Е.Є.Заіка

підпис ініціали, прізвище

Керівник роботи  Л. І. Григорова-Беренда

підпис ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Заіка Е. Є. Особливості та перспективи розвитку світового ринку нафти : кваліфікаційна робота бакалавра [Рукопис] / Е. Є. Заіка. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – 64 с.

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена дослідженню функціонування світового ринку нафти в умовах геополітичної нестабільності, трансформації механізмів ціноутворення та визначенню стратегічних пріоритетів енергетичної безпеки України. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 9 рисунків, 8 таблиць, список використаних джерел з 54 найменувань.

У першому розділі роботи розглядаються теоретико-методологічні засади функціонування ринку нафти як стратегічного ресурсу, аналізується еволюція механізмів ціноутворення від корпоративного до біржового та визначається роль фінансових інструментів і спекулятивного капіталу у формуванні волатильності цін.

У другому розділі визначено масштаби структурної трансформації глобального нафтового сектору після 2022 року, проаналізовано вплив воєнно-політичних конфліктів на логістику та енергетичну безпеку, представлено сценарне моделювання розвитку ринку до 2040 року та обґрунтовано роль України як майбутнього регіонального енергетичного хаба.

Ключові слова: світовий ринок нафти, геополітична нестабільність, ціноутворення, енергетична безпека, волатильність цін, енергетична стратегія України.

ABSTRACT

Zaika E. Features and prospects of the development of the world oil market : bachelor's qualification work [Manuscript] /E. IS. Zaika. – H. : KhNU named after V. N. Karazina, 2026. – 64 p.

The bachelor's qualification work is devoted to the study of the functioning of the world oil market in conditions of geopolitical instability, the transformation of pricing mechanisms and the determination of strategic priorities of Ukraine's energy security. The work consists of an introduction, two sections, conclusions; contains 9 figures, 8 tables, a list of used sources from 54 names.

In the first section of the work, the theoretical and methodological foundations of the functioning of the oil market as a strategic resource are considered, the evolution of pricing mechanisms from corporate to stock exchange is analyzed, and the role of financial instruments and speculative capital in the formation of price volatility is determined.

The second chapter defines the scale of structural transformation of the global oil sector after 2022, analyzes the impact of military and political conflicts on logistics and energy security, presents scenario modeling of market development until 2040, and substantiates the role of Ukraine as the future regional energy hub.

Key words: world oil market, geopolitical instability, pricing, energy security, price volatility, energy strategy of Ukraine.

ЗМІСТ

Вступ……6

Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження світового ринку нафти…….……..……9

1.1. Економічна природа та роль нафти як стратегічного ресурсу в системі міжнародних економічних відносин…… ……..…9

1.2. Механізм ціноутворення на світовому ринку нафти…..…….....13

Висновки до першого розділу……26

Розділ 2. Аналіз сучасного стану та стратегічних векторів розвитку глобального нафтового сектору……....28

2.1. Динаміка та структурні трансформації світової торгівлі нафтою в умовах геополітичної нестабільності…….28

2.2. Вплив воєнно-політичних конфліктів на глобальну енергетичну безпеку та диверсифікацію логістичних шляхів……...……42

2.3. Аналіз сценарного моделювання розвитку світового ринку нафти та пріоритети енергетичної стратегії України в системі міжнародної безпеки…….47

Висновки до другого розділу……..……55

Висновки……...58

Список використаних джерел……...……60

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи обумовлена ключовою роллю нафти в глобальній економіці та її значенням як стратегічного ресурсу. Світовий ринок нафти є одним із основних елементів, що визначають економічний розвиток країн, функціонування міжнародної торгівлі, а також геополітичну ситуацію в усьому світі. У сучасних умовах спостерігаються суттєві зміни в структурі нафтових ринків, що зумовлюються не лише економічними, а й політичними чинниками, такими як геополітична нестабільність, енергетична безпека, а також нові технології видобутку і переробки нафти. Ці зміни, зокрема волатильність нафтових цін, мають важливий вплив на світову економіку, що, у свою чергу, обумовлює необхідність детального аналізу тенденцій і перспектив розвитку цього ринку.

Враховуючи сучасну глобальну політичну ситуацію, зокрема зростання конкуренції за нафтові ресурси та енергетичну безпеку, важливо дослідити не лише економічні, а й геополітичні фактори, що визначають динаміку нафтового ринку. У цьому контексті виникає необхідність вивчити можливі прогнози розвитку світового нафтового ринку з урахуванням стратегічних інтересів України, що є важливим гравцем на європейському енергетичному ринку.

Ступінь вивчення проблеми базується на працях вітчизняних вчених (І.І. Мельника, О.В. Чумака, О.М. Суходолі) та дослідженнях західних фахівців, зокрема Д. Єргіна (геополітика), Д. Гамільтона (цінові шоки) та Л. Моджері (ринкові цикли). Азійський вектор аналізу представлений роботами Кеун-Вук Пека та Суніла Шарми, які досліджують енергетичні стратегії Китаю та Індії. Разом з тим, в умовах сучасної геополітичної нестабільності та трансформації логістики, питання прогнозів розвитку ринку інтересів України потребують додаткового ретельного дослідження.

Метою даного дослідження є визначення особливостей функціонування світового ринку нафти в сучасних умовах та розробка прогнозних сценаріїв

його розвитку з урахуванням геополітичних чинників і стратегічних інтересів України.

Завданнями роботи є:

1. Дослідити економічну природу нафти як стратегічного ресурсу в системі міжнародних економічних відносин.

2. Встановити особливості механізму ціноутворення на світовому ринку нафти, визначити роль фінансових інструментів та спекулятивного капіталу у формуванні волатильності нафтових цін

3. Визначити динаміку та структурні трансформації світової торгівлі нафтою.

4. З’ясувати вплив геополітичної нестабільності на світову торгівлю нафтою та енергетичну безпеку.

5. Проаналізувати сценарне моделювання розвитку світового ринку нафти та визначити пріоритети енергетичної стратегії України в системі міжнародної безпеки

Об’єктом дослідження є розвиток світового ринку нафти як складної системи міжнародних економічних відносин, що включає всі процеси і механізми, які формують його функціонування на глобальному рівні.

Предметом дослідження є сукупність економічних механізмів, чинників ціноутворення, фінансових інструментів та геополітичних векторів, що визначають динаміку та перспективи розвитку глобального нафтового сектору.

Для досягнення мети використовуються методи системного аналізу для дослідження світового ринку нафти як складної, багатофакторної системи міжнародних економічних відносин; статистично-економічний метод використано для збору, групування та аналізу даних провідних міжнародних інституцій (МЕА, ОПЕК, Світового банку); графічний метод при побудові схем ціноутворення, діаграм трансформації логістичних шляхів та графіків; метод порівняльного аналізу для зіставлення просторово-структурних

характеристик нафтового ринку (до і після повномасштабних геополітичних криз 2022 року).

Інформаційною базою дослідження є офіційні статистичні дані міжнародних організацій (Міжнародне енергетичне агентство, Міжнародний валютний фонд), публікації аналітичних центрів (звіти Світового банку, щорічні та щоквартальні звіти ОПЕК) а також наукові роботи вітчизняних і закордонних дослідників.

Робота складається з вступу, двох розділів, висновків; містить 64 сторінки, 8 таблиць, 9 рисунків. Список джерел містить 54 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТИ

1.1. Економічна природа та роль нафти як стратегічного ресурсу в системі міжнародних економічних відносин

Нафта посідає фундаментальне місце в архітектурі глобальної економічної системи, і її значення для сучасного світового господарства є визначальним. Як домінантне джерело енергії для транспортної галузі, промислового виробництва та потужних енергетичних комплексів, нафта виступає критичним компонентом життєдіяльності соціуму. За розрахунками Міжнародного енергетичного агентства, вуглеводнева сировина забезпечує близько 31% сукупного світового енергобалансу. Цей показник чітко засвідчує її ключову роль у задоволенні енергетичних потреб на загальнопланетарному рівні, формуючи фундамент для економічного розвитку більшості держав світу [17].

Варто зауважити, що нафта є не лише паливно-енергетичним ресурсом, а й базовою сировиною для багатьох стратегічних галузей: від нафтохімічної та текстильної до фармацевтичної та автомобільної промисловості. Глибока переробка нафти дозволяє виробляти паливно-мастильні матеріали, полімери, синтетичні волокна, мінеральні добрива та широкий спектр медикаментів. Оскільки сфера застосування нафтопродуктів є надзвичайно широкою, інтенсивність їх використання безпосередньо корелює з технологічним прогресом, розвитком інфраструктури та темпами індустріалізації. Це перетворює нафту на стратегічний актив не тільки для країн-власників родовищ, а й для національних економік, що мають критичну залежність від імпортних постачань.

Країни, наділені значним нафтогазовим потенціалом, зазвичай демонструють високі темпи господарської динаміки завдяки нарощуванню експорту та розвитку суміжних обслуговуючих секторів. Нафтова рента

виступає головним джерелом бюджетних надходжень для низки держав, а обсяги видобутку прямо визначають рівень їхньої внутрішньої економічної активності. Наочним прикладом є монархії Перської затоки – зокрема Саудівська Аравія, Кувейт та Об'єднані Арабські Емірати. Ці держави значною мірою покладаються на доходи від нафтового сектору для фінансування державних видатків, реалізації масштабних інфраструктурних проєктів та забезпечення соціальних програм. Таким чином, нафта трансформується з суто економічного ресурсу на дієвий інструмент геополітики та державного управління [16].

Крім того, нафтовий фактор справляє потужний вплив на міжнародні фінансові потоки та глобальні інвестиційні стратегії. Транснаціональні корпорації, провідні банки та інвестиційні фонди є активними суб'єктами нафтового ринку, оперуючи як фізичними обсягами сировини, так і складними нафтовими деривативами. Саме фінансові інституції часто виступають архітекторами механізмів ціноутворення, а їхні інвестиційні рішення визначають рівень волатильності та стабільності ринку. Згідно зі звітами Енергетичної інформаційної адміністрації США, щорічний обіг у світовій торгівлі нафтою вимірюється сотнями мільярдів доларів, що підкреслює її інтеграційну функцію у глобальній фінансовій системі [47].

Упродовж багатьох десятиліть нафта залишається ключовим чинником структурування міжнародних економічних відносин. Стратегічне значення вуглеводнів проявляється у формуванні стійких міждержавних альянсів між країнами-видобувниками та країнами-споживачами. У цій системі координат нафта перестає бути просто біржовим товаром, набуваючи ознак політичного фактору, що визначає вектори зовнішньоекономічної діяльності та стратегії національної безпеки провідних держав світу [2;3].

Кризові явища на нафтовому ринку слугують важливим індикатором для оцінки стійкості національних господарств. Різкі коливання котирувань на сиру нафту спричиняють ланцюгову реакцію: від стрибків інфляції в країнах-імпортерах до дефіциту платіжного балансу в країнах-експортерах. Особливо

вразливими до таких шоків є держави з високим рівнем енергоємності економіки та низьким рівнем диверсифікації джерел постачання. Історичний досвід, зокрема нафтова криза 1973 року, демонструє, як застосування нафтового ембарго країнами ОПЕК здатне спровокувати глобальну рецесію та докорінно змінити архітектуру світової торгівлі енергоносіями [11].

Подальші перспективи розвитку світової економіки також нерозривно пов'язані з нафтовим чинником. Впровадження інноваційних технологій, як-от гідравлічний розрив пласта для видобутку сланцевої нафти, а також трансформація політичних відносин між енергетичними державами здатні суттєво переформовувати глобальні логістичні ланцюги. Водночас посилення світового тренду на декарбонізацію та перехід до відновлюваних джерел енергії створює нові виклики для нафтового ринку, спонукаючи країни до пошуку моделей сталого розвитку та поступового зменшення залежності від викопного палива.

За даними Міжнародного енергетичного агентства, світова торгівля нафтою щороку генерує трильйонні обороти, що робить її найважливішою складовою глобальних інвестиційних процесів. Володіння значними розвіданими запасами вуглеводнів дозволяє державам конвертувати ресурсний потенціал у політичний вплив. Такі гравці, як Саудівська Аравія, США та рф, регулярно використовують свій статус енергетичних лідерів для зміцнення міжнародних позицій та укладання вигідних економічних угод з партнерами [24].

Проте нафта може виступати не лише засобом співпраці, а й інструментом економічного тиску в межах міжнародних суперечок. Яскравим прикладом є санкційна політика щодо російської нафтової галузі, запроваджена у відповідь на агресію проти України. Оскільки рф є одним із лідерів за обсягами постачання на світовий ринок, ці обмеження призвели до глобальної реконфігурації ринків та зміни напрямків руху танкерного флоту. Такі події наочно демонструють роль нафти як важеля впливу в системі глобальної безпеки [48].

Роль нафти в міжнародних відносинах доцільно аналізувати через три взаємопов'язані аспекти: як універсального товару, що формує торговельні потоки; як геополітичного ресурсу, що визначає склад альянсів; та як гаранта енергетичної безпеки. Для багатьох держав, позбавлених власних покладів, надійна інтеграція у світові мережі постачання є пріоритетом національної політики. Будь-які перебої в цій системі загрожують зниженням промислового виробництва та соціальною дестабілізацією [1].

З метою мінімізації ризиків країни-імпортери (зокрема Японія та держави ЄС) приділяють значну увагу диверсифікації джерел та створенню стратегічних нафтових резервів. Це дозволяє пом'якшити наслідки форс-мажорних обставин, таких як воєнні дії в регіонах видобутку або політично вмотивовані обмеження експорту [5]. Також важливим є формування енергетичних блоків, де країни-учасниці координують обсяги видобутку задля підтримання цінової стабільності.

Досвід Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК) підтверджує можливість колективного впливу на кон'юнктуру ринку. Ухвалення консолідованих рішень щодо квот на видобуток дозволяє картелю регулювати рівень пропозиції та, відповідно, рівень цін. Останніми роками ця модель еволюціонувала у формат ОПЕК+, де ключову роль відіграє взаємодія традиційного картелю з іншими великими виробниками. Цей альянс став визначальним фактором у сучасному механізмі балансування світового попиту та пропозиції [35].

Геополітична турбулентність у вузлових точках нафтовидобутку, таких як Близький Схід (Ірак, Лівія), часто стає причиною різких стрибків вартості бареля. Протягом десятиліть конфлікти в цих регіонах провокували занепокоєння на ринках, що відображалося у преміях за ризик у структурі ціни [4]. Аналогічно, санкції проти Ірану в 2012 році та їх подальше зняття у 2016 році мали безпосередній вплив на глобальну пропозицію, змушуючи інших учасників адаптуватися до нових реалій.

Енергетичні санкції залишаються потужним засобом впливу. Обмеження, накладені на Венесуелу, призвели до глибокої кризи в її нафтовому секторі, незважаючи на володіння найбільшими у світі запасами. Це підтверджує тезу, що без доступу до міжнародних фінансових ринків та технологій навіть надвеликі ресурсні можливості не гарантують стабільності [4]. Паралельно з цим, безпека ключових морських маршрутів, як-от Ормузька протока, є критичною для всього світу. Будь-яка загроза судноплавству в цій зоні загрожує колапсом постачань із Перської затоки, що матиме катастрофічні наслідки для світових цін [38].

Підсумовуючи, нафта є не лише паливом для економіки, а й стрижневим елементом національної безпеки. Її доступність прямо корелює з рівнем інфляції, стабільністю валютних курсів та інвестиційною привабливістю держав. Події 2022 року, зокрема війна в Україні та трансформація енергетичних відносин між рф та Заходом, ознаменували початок нової епохи в глобальній енергетиці, де питання безпеки постачань остаточно превалюють над питаннями економічної доцільності [33].

1.2. Механізм ціноутворення на світовому ринку нафти

Ціноутворення на нафтовому ринку є складним процесом, що залежить від безлічі факторів, серед яких важливу роль відіграють попит і пропозиція, геополітичні фактори, технології видобутку, а також фінансові та спекулятивні інструменти.

Важливість розуміння ціноутворення на нафтовому ринку полягає в тому, що зміни в цінах на нафту безпосередньо впливають на макроекономічні показники: рівень інфляції, вартість енергетичних ресурсів, валютні курси, а також економічне зростання країн, залежних від імпорту нафти або її експорту. Це створює умови для розвитку міжнародних економічних відносин і сприяє формуванню зовнішньоекономічної політики [1].

Механізм ціноутворення на нафтовому ринку – це сукупність економічних, політичних та технологічних процесів, що визначають рівень цін на нафту. Ціни на нафту формуються через взаємодію попиту і пропозиції на глобальному ринку, де основними гравцями є країни-виробники, нафтотрейдери, спекулянти, а також великі споживачі нафти. Механізм ціноутворення включає різні етапи: початкову пропозицію нафти, її транспортування, зберігання, а також торгівлю на біржах. Усі ці процеси безпосередньо або опосередковано впливають на ціни, формуючи динаміку нафтового ринку [16].

Ціноутворення на нафтовому ринку відрізняється від інших товарних ринків через високу стратегічну значущість нафти для глобальної економіки. Відмінність полягає в тому, що нафту не можна просто замінити іншим товаром або джерелом енергії в короткостроковій перспективі, що робить ринок нафти більш чутливим до змін у політичній та економічній ситуації в світі [34]



Рис.1.1 Механізм ціноутворення на ринку нафти

Джерело: складено автором за матеріалами [43]

Рисунок 1.1 відображає цілісну систему формування вартості енергоресурсів, де кожен блок виконує специфічну функцію у процесі встановлення ринкової рівноваги. Першочерговим елементом виступає економічний базис, який через взаємодію попиту і пропозиції закладає фундаментальний рівень ціни в довгостроковій перспективі, при цьому особливе значення мають світові запаси та стратегічні резерви, що виконують роль стабілізаційного буфера у періоди ринкових коливань. На цей базис накладається інституційний вплив з боку ключових регуляторів, серед яких провідну роль відіграє альянс ОПЕК+, що використовує квотування видобутку як інструмент підтримки цінової кон'юнктури, а також державна політика провідних країн, що через механізми санкцій здатна суттєво обмежувати пропозицію та трансформувати логістичні потоки. Важливу роль у процесі ціноутворення відіграють ринкові інструменти, зокрема біржова торгівля ф’ючерсними контрактами та використання маркерних сортів нафти, таких як Brent. Окрему групу становлять дестабілізуючі фактори, до яких належать геополітичні конфлікти та технологічні інновації, зокрема розвиток сланцевого видобутку.

Ціноутворення на нафтовому ринку має довгу та складну історію, що тісно пов’язана з економічними, політичними та технічними змінами на глобальному рівні.

До початку 1970-х років ціноутворення на нафтовому ринку було досить неконтрольованим і залежало від окремих угод між нафтотрейдерами та великими компаніями, такими як Standard Oil, Shell, BP та інші. Оскільки нафта видобувалась і експортувалась головним чином з кількох країн, таких як США, Великобританія, Іран, Ірак, Венесуела, ціни на нафту визначались через механізми, що не були централізованими.

До 1950-х років ціни на нафту були відносно стабільними і фіксованими, зазвичай понижуючи ціну завдяки високим запасам та здешевленню витрат на видобуток нафти [1]. Ключовим елементом, що формував ціни, були великі нафтові компанії, які встановлювали їх за допомогою картельних угод між

собою, а також за рахунок технологічного прогресу в бурінні та транспортуванні нафти.

Перша криза відбулася в 1973 році після того, як ОПЕК (Організація країн-експортерів нафти) вирішила застосувати нафтове ембарго проти країн, що підтримували Ізраїль у війні Судного дня. Це спричинило різкий стрибок цін на нафту, що збільшились майже в чотири рази – з 3 до 12 доларів за барель. Така зміна стала наслідком політичного тиску, що зробило нафту стратегічним ресурсом у міжнародних відносинах.

До кінця 1970-х років ціни на нафту зросли до 30 доларів за барель, що стало основою для створення нових принципів ціноутворення на нафтовому ринку – ОПЕК почав мати значно більший контроль над цінами на нафту, що раніше було виключно в руках великих нафто-картелів [2].

Після нафтових криз 1970-х років ОПЕК став основним гравцем на світовому нафтовому ринку, контролюючи велику частину світових запасів нафти. У 1980-х роках ОПЕК фактично встановлював ціни на нафту, оскільки картель мав можливість узгоджувати видобуток нафти та коригувати обсяги постачання.

Одним із ключових чинників, що вплинули на ціноутворення, була політика картелю щодо управління обсягами видобутку. ОПЕК використовував свої повноваження для обмеження пропозиції нафти, з метою стабілізації цін і досягнення максимальних доходів. Але цей контроль не був сталим, оскільки зростаюча конкуренція з боку не-ОПЕК країн, таких як США, почала порушувати стабільність ціноутворення на нафтовому ринку.

Починаючи з кінця 1980-х років, ситуація на нафтовому ринку змінилася, і домінування ОПЕК стало менш вираженим. Однією з причин стала поява нових нафтових гравців, таких як США, де значно зріс видобуток сланцевої нафти, а також країни, що не входять до ОПЕК. У 1990-х роках ОПЕК почав втрачати частину своєї влади через збільшення видобутку нафти в інших країнах, а також через економічні та політичні проблеми усередині картелю [37].

Особливо значним стало зростання впливу Китайської Народної Республіки та Індії, які почали активно збільшувати свій попит на нафту у 2000-х роках. Ці дві країни стали одними з основних драйверів зростання світового попиту на нафту, що змусило ОПЕК адаптуватися до нових реалій. Водночас країни, що не входять до ОПЕК, продовжували збільшувати видобуток нафти, що призводило до дедалі меншої стабільності в ціноутворенні [37].

Збільшення попиту на нафту, зокрема з боку країн з розвинутою економікою (США, Китай, Індія), або ж наявність несподіваних кризових ситуацій (наприклад, війни або санкції), можуть суттєво підвищити ціни на нафту. Баланс між попитом і пропозицією є основою для визначення рівноважної ціни на нафту на глобальному ринку. Наприклад, великий попит на нафту в Китаї та Індії протягом 2000-х років значно підвищив світові ціни, що стимулювало інвестиції в нові родовища [53].

З часом ОПЕК розширив свою роль через залучення країн, що не є членами картелю, створивши альянс ОПЕК+ в 2016 році. Це дозволило більш ефективно управляти глобальним балансом між попитом і пропозицією нафти. Втім, зростаюча конкуренція від нових виробників, таких як США з їхнім сланцевим нафтовим виробництвом, ставить під питання здатність ОПЕК+ ефективно впливати на ціни в майбутньому [35].

Зміни у технологіях видобутку нафти мали значний вплив на ціноутворення на нафтовому ринку. Витрати на видобуток, в залежності від технології, можуть суттєво варіюватися. Технології сланцевого видобутку, зокрема в США, зменшили бар'єри для входу на ринок нових виробників, що дозволило США стати одним з найбільших виробників нафти у світі. Це, у свою чергу, змінило динаміку ціноутворення, оскільки зростання виробництва сланцевої нафти значно збільшило пропозицію нафти на світовому ринку, що призвело до зниження цін після 2014 року [48]. Водночас видобуток з глибоководних родовищ і нафтових родовищ у віддалених регіонах також вимагав високих витрат на розвідку та буріння, що впливало на кінцеву ціну.

Одним із прикладів регулювання є стратегічні нафтові резерви, які тримаються урядами для забезпечення стабільності ринку в разі надзвичайних ситуацій. Наприклад, США мають стратегічний нафтовий резерв, що використовується для зменшення коливань на ринку у випадку різких змін у постачанні нафти. Країни також можуть встановлювати державні субсидії для нафти чи нафтових продуктів, що допомагає утримувати стабільність ціни в країнах з низьким рівнем доходів або в разі кризових ситуацій [4;15].

Механізм ціноутворення на нафтовому ринку є складним і багатогранним. Від картельних угод, таких як ОПЕК, до біржових ф'ючерсів і урядового регулювання – усі ці моделі взаємодіють між собою і визначають глобальний рівень цін на нафту. Картельна модель забезпечує контроль над обсягами видобутку, біржі – ліквідність і швидку реакцію на зовнішні події, а держави можуть використовувати різноманітні інструменти для забезпечення стабільності на нафтовому ринку. Зміни в кожному з цих механізмів можуть суттєво впливати на ціни на нафту в короткостроковій та довгостроковій перспективах.

Механізм ціноутворення постає як динамічна взаємодія реального сектору, фінансових інструментів та політичних рішень, що визначає сучасну волатильність світового нафтового ринку. Ціноутворення на нафтовому ринку є результатом складної взаємодії кількох економічних чинників.

По-перше, це співвідношення попиту та пропозиції. Збільшення попиту на нафту, особливо в країнах з високим темпом економічного зростання, таких як Китай та Індія, сприяє зростанню цін. Водночас обмеження пропозиції нафти, яке може бути викликане як природними, так і політичними факторами (наприклад, зниженням видобутку або санкціями), може призвести до дефіциту на ринку і підвищення цін. За останні роки особливо помітний вплив на ціни на нафту мав бум видобутку сланцевої нафти в США, що сприяло зміні балансу на ринку [50].

По-друге, технологічний прогрес в області видобутку та транспортування нафти також впливає на ціноутворення. Наприклад, нові технології

дозволяють збільшити видобуток нафти з нетрадиційних джерел (сланцеві родовища, глибоководні родовища), що може збільшити пропозицію і знизити ціни [53].

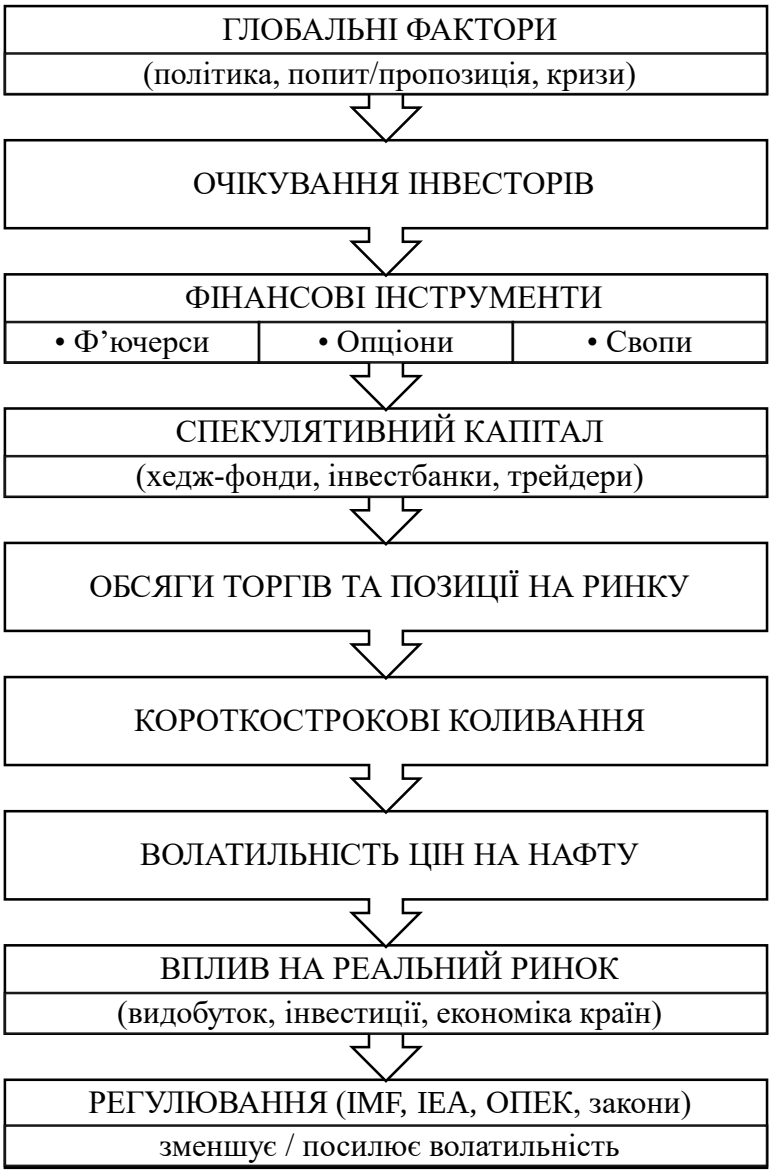


Рис.1.2 Структурна схема формування цінової волатильності на ринку нафти

Джерело: складено автором за матеріалами [39]

Рисунок 1.2 відображає схему формування волатильності світових цін на нафту під впливом глобальних економічних і фінансових факторів.

Початковим етапом є дія політичних, економічних та кризових чинників, які формують очікування інвесторів щодо розвитку нафтового ринку. На основі цих очікувань активно використовуються фінансові інструменти – ф’ючерси, опціони та свопи, що сприяє залученню спекулятивного капіталу у вигляді діяльності хедж-фондів, інвестиційних банків і трейдерів.

Геополітичні фактори мають сильний вплив на нафтові ціни. Наприклад, війни в Перській затоці, конфлікти в Лівії та Іраку мали сильний вплив на поставки нафти, що спричиняло стрибки цін. Санкції проти великих нафтових країн, таких як Іран і рф (країна-агресор), також обмежують поставки нафти, що призводить до її дефіциту і підвищення цін. Більш того, зміни в зовнішній політиці великих держав, таких як США, можуть істотно впливати на ринок нафти, як це було в період після введення санкцій проти Ірану [18].

Попит на нафту змінюється під впливом економічних трендів і технологічних нововведень. З одного боку, зростання економік, таких як Китай та Індія, стимулює попит на нафту, однак з іншого боку, перехід до відновлювальних джерел енергії та електричних транспортних засобів може зменшити попит на нафту в майбутньому. У 2020-х роках значну роль у формуванні попиту на нафту відіграють ініціативи щодо «зелених» технологій, які стають все більш популярними у глобальному масштабі [6].

Одним з найбільш важливих контрактів на нафту є Brent Crude (нафта марки Брент), яка використовується для визначення ціни більшості нафти на міжнародному ринку. Ключовими факторами, що впливають на ці ціни, є загальний рівень світових запасів нафти, зміни в попиті та пропозиції [13].

Фінансові інструменти на нафтових ринках відіграють важливу роль у формуванні цінових очікувань і визначенні рівня волатильності нафтових цін. Основними інструментами, які активно використовуються на нафтових ринках, є ф'ючерсні контракти, опціони та свопи.

Ф'ючерсні контракти на нафту – це угоди, які дозволяють покупцям і продавцям зафіксувати ціну на нафту на певну дату в майбутньому. Ф'ючерсні контракти створюють механізм для захисту від ризиків, пов'язаних з

коливаннями цін, але також активно використовуються спекулянтами для отримання прибутку від короткострокових змін на ринку [17]. Вони є важливим інструментом для формування цінових очікувань, оскільки інвестори і трейдери використовують їх для прогнозування майбутніх змін у цінах на нафту.

Опціони на нафту дозволяють їхнім власникам мати право (але не зобов'язання) купити або продати нафту за визначеною ціною до певної дати. Цей фінансовий інструмент дає більше гнучкості порівняно з ф'ючерсами і також активно використовується для хеджування ризиків, а також для спекуляцій. Наприклад, в умовах високої невизначеності щодо майбутніх постачань нафти, опціони можуть стати інструментом для управління ціновими ризиками [8].

Свопи – це угоди між двома сторонами, за якими вони обмінюються майбутніми грошовими потоками. У контексті нафтового ринку нафтові свопи зазвичай стосуються обміну певних фінансових виплат, що базуються на ціні нафти. Вони використовуються для захисту від коливань нафтових цін і є поширеним інструментом серед великих корпорацій та фінансових установ для управління ризиками.

Торгівля нафтовими ф'ючерсами на товарних біржах є важливим інструментом у формуванні ціни на нафту. Через механізм ф'ючерсів інвестори та нафтові компанії можуть укладати контракти на купівлю або продаж нафти за фіксованими цінами в майбутньому. Це дає можливість хеджувати ризики, пов'язані з можливими коливаннями цін. Біржова торгівля дозволяє миттєво реагувати на зміни попиту та пропозиції, що забезпечує високу ліквідність та більшу швидкість реагування на зовнішні економічні чи політичні події. Наприклад, зростання або падіння нафтових цін на біржі, таких як Нью-Йоркська товарна біржа (NYMEX) або Лондонська біржа (ICE), може мати моментальний вплив на фізичні ціни на нафту, оскільки ці механізми ціноутворення взаємопов'язані. Сучасна роль біржових механізмів є незамінною для визначення короткострокових коливань цін [30].

Спекулятивний капітал є одним із основних факторів, що визначають динаміку нафтових цін на світових ринках. Відмінність між спекулятивним капіталом і інвестиційним полягає в тому, що спекулятивний капітал спрямований на короткострокові прибутки через прогнозування коливань цін, у той час як інвестиційний капітал зазвичай орієнтований на довгострокові вкладення в стабільні активи або проекти з метою отримання сталого доходу. Спекулятивні операції здійснюються через фінансові інструменти, такі як ф'ючерсні контракти, опціони та інші деривативи, що дозволяють трейдерам отримувати вигоду від зміни вартості нафти без необхідності фактичного володіння сировиною.

Зростання впливу спекулянтів на нафтові ринки почалося з 1980-х років, коли розвиток фінансових інструментів, таких як ф'ючерсні контракти на нафту, забезпечив спекулянтам можливість впливати на ціни без фізичного контролю за ресурсом. Завдяки глобалізації фінансових ринків, зокрема, підвищенню ролі хедж-фондів та інвестиційних банків, спекуляції стали суттєвою частиною механізму ціноутворення на нафтовому ринку.

Хедж-фонди та інвестиційні банки є важливими гравцями на нафтових ринках, що використовують спекулятивні стратегії для отримання прибутку від коливань нафтових цін. Хедж-фонди часто виконують роль великих покупців або продавців на ф'ючерсних ринках, впливаючи на короткострокові коливання цін на нафту.

Інвестиційні банки, такі як Goldman Sachs та JPMorgan Chase, здійснюють аналіз ринку нафти та розробляють стратегії для своїх клієнтів, вкладаючи кошти в нафтові ф'ючерси та інші деривативи. Вони можуть впливати на ціни через зміну попиту на нафтові контракти, особливо під час періодів глобальної економічної невизначеності [46].

Згідно з доповіддю Міжнародного валютного фонду (IMF), фінансові спекуляції можуть посилювати коливання цін на нафту, оскільки трейдери реагують на короткострокові зміни у політичній ситуації, економічних

прогнози та інші фактори, навіть коли вони не мають безпосереднього відношення до фізичних постачань нафти [7].

За даними Міжнародного енергетичного агентства (IEA), ціна на нафту на світових ринках може значно коливатися через зміну настроїв інвесторів, які купують і продають нафтові ф'ючерси та інші фінансові інструменти [8].

Одним з найбільш відомих випадків впливу спекулятивного капіталу на нафтові ринки стали події 2008 року, коли глобальна фінансова криза призвела до різкого зростання нафтових цін, що, на думку багатьох аналітиків, було значною мірою результатом спекуляцій на ф'ючерсних ринках. Спекулянти, в свою чергу, збільшили свої інвестиції в нафтові контракти через побоювання щодо майбутніх дефіцитів нафти, що, зрештою, призвело до штучного підвищення цін [11;25]. Волатильність нафтових цін є одним із основних результатів спекуляцій на нафтових ринках. Спекулянти можуть створювати сприятливі умови для зростання або падіння цін за допомогою своїх торгових операцій. Цей процес взаємодії між реальним попитом на нафту та спекулятивними діями на ринку призводить до значних коливань цін. Це, у свою чергу, впливає на реальний сектор економіки, зокрема видобуток нафти, інвестиції та економічний стан країн.

Вплив цих інструментів на реальний ринок нафти пов'язаний з тим, що очікування трейдерів можуть передбачати зміни в пропозиції або попиті, навіть до того, як ці зміни стануть очевидними. Це дозволяє спекулянтам визначати ціну на нафту, що в свою чергу може впливати на реальні нафтові компанії, які здійснюють видобуток або постачання нафти.

Зв'язок між фінансовими інструментами та цінами на нафту можна розглядати з двох основних перспектив: короткострокових та довгострокових ефектів.

Короткострокові ефекти – це зміни в цінах на нафту, які безпосередньо обумовлені активними торгами на ф'ючерсних та опціонних ринках. Спекулянти можуть миттєво реагувати на новини та глобальні події, такі як політичні кризи, катастрофи, санкції або зміну економічної ситуації, що може

призводити до значних коливань цін на нафту. Наприклад, серйозні геополітичні події, такі як війна або економічні санкції, можуть миттєво вплинути на нафтові ціни через активізацію торгів на фінансових ринках [52].

Довгострокові ефекти відчутні у випадках, коли значні зміни на фінансових ринках корелюють із довгостроковими тенденціями в попиті та пропозиції на нафту. Наприклад, зміна економічної політики великих нафтових споживачів, таких як Китай або США, може вплинути на стабільність нафтових цін на триваліший період. Використання ф'ючерсних контрактів для стратегічного планування дозволяє великим нафтовим корпораціям мінімізувати ризики, що виникають від можливих майбутніх коливань цін.

Фінансові інструменти також можуть створювати цінові бульбашки – явище, коли ціни на нафту штучно підвищуються через спекулятивні торги, не підтримувані реальним попитом чи пропозицією на ринку. Це може призвести до періодичних падінь цін, коли ринок коригує надмірні спекулятивні очікування, що спричиняють значну волатильність.

Регулювання нафтових ринків є ключовим фактором для мінімізації спекулятивної волатильності та забезпечення стабільності цін. З метою зменшення впливу спекулянтів на ціноутворення нафти уряди та міжнародні організації застосовують низку правових і економічних інструментів.

Одним із основних інструментів є законодавчі ініціативи США, такі як Закон про реформування та спостереження за товарними ринками (Commodity Futures Modernization Act) та Закон Додда-Франка. Останній, зокрема, спрямований на обмеження спекуляцій у фінансових ринках і забезпечення прозорості на ринках деривативів, включаючи нафтові ф'ючерсні контракти. Додда-Франк створює механізми для регулювання обсягу торгівлі, що обмежують надмірну участь спекулянтів, і вимагає від фінансових установ надання прозорої інформації щодо своїх позицій на ринку [1].

Європейські регуляції також спрямовані на обмеження спекуляцій. Зокрема, Європейська комісія ухвалила Регламент про ринкову

інфраструктуру, що регулює діяльність на фінансових ринках, включаючи нафтові деривативи. Цей закон вимагає від компаній більшої прозорості, що сприяє зменшенню маніпуляцій з цінами [1].

На міжнародному рівні також існують ініціативи, спрямовані на регулювання нафтових ринків. Наприклад, Міжнародна енергетична агенція (IEA) та Міжнародний валютний фонд (IMF) розробляють стратегії та рекомендації для країн щодо боротьби з нестабільністю нафтових цін, які можуть бути спричинені спекуляціями та глобальними економічними потрясіннями. Крім того, такі міжнародні організації, як ОПЕК, активно займаються моніторингом ринків і здійснюють взаємодію з урядами для сприяння більш стабільному ціноутворенню [34].

З введенням нових регулювань, зокрема вимог щодо прозорості та обмеження позицій спекулянтів, ринок стає менш уразливим до маніпуляцій, що часто приводять до значних коливань цін на нафту. Наприклад, після введення Закону Додда-Франка зменшилось використання спекулятивних стратегій, які сприяли різким коливанням нафтових цін [25]. Завдяки новим вимогам до прозорості та інформації, трейдери та інвестори мають більше доступу до фактичних даних про запаси, видобуток і споживання нафти, що робить ринок більш передбачуваним [26].

Однак, зміни у регулюванні можуть також мати непередбачувані наслідки, якщо заходи будуть недостатньо збалансованими. Наприклад, зменшення обсягів спекулятивних угод може призвести до зниження ліквідності ринку, що може збільшити важкість для інвесторів або підприємств з реальними потребами у нафті укладати угоди з потрібними їм умовами. Зокрема, зміни в регулюванні ринку можуть також змінити роль ОПЕК та інших великих гравців на ринку, таких як ОПЕК+ [18].

Загалом, регулювання спекуляцій на нафтових ринках є важливим інструментом для зниження волатильності та забезпечення більш стабільного ціноутворення.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було досліджено теоретико-методологічні принципи функціонування світового ринку нафти та визначено його ключове значення для сучасної системи міжнародних економічних відносин. Встановлено, що нафта залишається одним із найважливіших стратегічних ресурсів світової економіки, оскільки забезпечує енергетичні потреби держав, виступає базовою сировиною для промисловості та суттєво впливає на макроекономічну стабільність країн. Її роль виходить за межі економічної категорії, перетворюючи нафтовий фактор на інструмент геополітичного впливу, енергетичної безпеки та міжнародного співробітництва.

У процесі дослідження виявлено, що світовий нафтовий ринок функціонує під впливом комплексу взаємопов'язаних економічних, політичних, технологічних і фінансових чинників. Особливу роль у формуванні кон'юнктури ринку відіграють співвідношення попиту та пропозиції, діяльність ОПЕК+, рівень світових запасів, геополітична нестабільність, а також розвиток новітніх технологій видобутку нафти. Сучасний механізм ціноутворення характеризується високою волатильністю та залежністю від глобальних економічних процесів і політичних рішень.

Дослідження еволюції механізму ціноутворення на нафту дало змогу встановити трансформацію ринку від домінування великих нафтових корпорацій до посилення ролі міжнародних організацій, фінансових бірж та спекулятивного капіталу. Окрему увагу приділено ролі фінансових інструментів і спекулятивного капіталу у формуванні волатильності нафтових цін. Встановлено, що активна участь хедж-фондів, інвестиційних банків та інших фінансових інституцій посилює чутливість ринку до інформаційних, політичних і економічних змін. Разом із цим фінансові інструменти виконують не лише спекулятивну, а й захисну функцію, дозволяючи учасникам ринку хеджувати ризики та прогнозувати майбутні цінові тенденції.

Узагальнюючи результати дослідження, можна дійти висновку, що світовий ринок нафти є складною багаторівневою системою, у якій економічні інтереси тісно переплітаються з геополітичними процесами та фінансовими механізмами. Сучасний етап розвитку ринку характеризується зростанням ролі енергетичної безпеки, посиленням конкуренції між виробниками та поступовою трансформацією глобальної енергетичної моделі під впливом декарбонізації та розвитку альтернативних джерел енергії. Це визначає необхідність постійного моніторингу ринкових тенденцій і вдосконалення механізмів державного та міжнародного регулювання нафтового сектору.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА СТРАТЕГІЧНИХ ВЕКТОРІВ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО НАФТОВОГО СЕКТОРУ

2.1. Динаміка та структурні трансформації світової торгівлі нафтою в умовах геополітичної нестабільності.

Світовий ринок нафти характеризується високою концентрацією видобутку серед обмеженої групи держав, які формують основну частину глобальної пропозиції енергоресурсів.

У 2025 році провідні позиції серед виробників нафти зберігали Сполучені Штати Америки, Саудівська Аравія та росія (країна-агресор), на які припадала значна частка світового видобутку (Таблиця 2.1). За даними міжнародних енергетичних організацій, США залишаються найбільшим виробником нафти у світі завдяки активному розвитку сланцевого видобутку, який забезпечив суттєве зростання обсягів виробництва протягом останнього десятиліття. Середньодобовий видобуток у США перевищував 13 млн барелів на добу, що дозволило країні не лише задовольняти внутрішній попит, а й посилити власні позиції на міжнародному енергетичному ринку.

Таблиця 2.1

Основні виробники нафти у світі у 2025 році

Країна	*Середньодобовий видобуток, млн бар./добу*	*Частка світового видобутку, %*	*Характеристика ролі на ринку*
США	13,2	14,5	Найбільший виробник нафти у світі завдяки розвитку сланцевого видобутку
Саудівська Аравія	9,1	10,0	Ключовий учасник ОПЕК+, що впливає на регулювання світових цін
рф (країна-агресор)	9,0	9,8	Один із найбільших експортерів нафти, переорієнтований на азійські ринки
Канада	5,1	5,6	Значні обсяги видобутку за рахунок нафтових пісків

Країна	*Середньодобовий видобуток, млн бар./добу*	*Частка світового видобутку, %*	*Характеристика ролі на ринку*
Ірак	4,3	4,7	Важливий постачальник нафти для азійського ринку
Китай	4,2	4,6	Внутрішній видобуток і високий рівнень імпорту
ОАЕ	3,8	4,2	Один із найбільш стабільних експортерів Близького Сходу
Бразилія	3,7	4,1	Активно нарощує шельфовий видобуток
Іран	3,3	3,6	Видобуток із санкціями

Джерело: складено автором за матеріалами [9;11]

Сучасна структура світового експорту нафти також свідчить про посилення залежності міжнародної торгівлі від геополітичних факторів, санкційної політики та безпеки логістичних маршрутів.

Ключові позиції у світовому експорті нафти у 2025 році зберігають держави Близького Сходу та країни, які володіють значними запасами енергоресурсів. Найбільшим експортером залишається Саудівська Аравія, яка забезпечує понад 15 % світового нафтового експорту та відіграє провідну роль у формуванні глобальної цінової політики через механізми ОПЕК+ (Таблиця 2.2). Значний вплив на міжнародний ринок також має росія (країна-агресор), яка після 2022 року здійснила масштабну переорієнтацію експортних потоків з європейського напрямку на азійські ринки, насамперед Китай та Індію.

Таблиця 2.2

Основні експортери нафти у світі (2025 р.)

Країна	*Обсяг експорту, млн бар./добу*	*Частка світового експорту, %*	*Основні напрямки експорту*
Саудівська Аравія	7,2	15,4	Китай, Японія, Південна Корея, Індія
рф (країна-агресор)	6,8	14,6	Китай, Індія, Туреччина
Ірак	3,5	7,5	Китай, Індія, країни ЄС
Об’єднані Арабські Емірати	3,3	7,1	Китай, Індія, Японія

Країна	*Обсяг експорту, млн бар./добу*	*Частка світового експорту, %*	*Основні напрямки експорту*
Канада	3,1	6,6	США, країни Азії
США	3,0	6,4	Європейський Союз, Азія
Кувейт	2,1	4,5	Китай, Індія, Південна Корея
Норвегія	2,0	4,3	Країни Європейського Союзу
Нігерія	1,8	3,9	Європа, Індія, США
Казахстан	1,5	3,2	ЄС, Китай

Джерело: складено автором за матеріалами [28;37]

Світовий ринок нафти є одним із ключових сегментів міжнародної економіки, оскільки нафта залишається стратегічним енергетичним ресурсом та важливим фактором розвитку промисловості, транспорту й енергетики. Обсяги експорту нафти значною мірою визначають рівень економічних надходжень країн-експортерів, їхній вплив на міжнародний енергетичний ринок та позиції у світовій торгівлі. Водночас функціонування ринку нафти супроводжується високою залежністю від політичних, економічних та кон’юнктурних чинників, що спричиняє постійні зміни у структурі міжнародних поставок.

Рисунок 2.1 свідчить, що найбільшим експортером нафти протягом усього досліджуваного періоду залишається Саудівська Аравія, обсяги експорту якої коливалися в межах 6,9–7,2 млн барелів на добу. Відносна стабільність показників пояснюється значним ресурсним потенціалом країни, а також її провідною роллю в діяльності ОПЕК та регулюванні світового нафтового ринку. У 2022 р. спостерігається найбільше значення експорту, після чого показники залишаються майже незмінними.

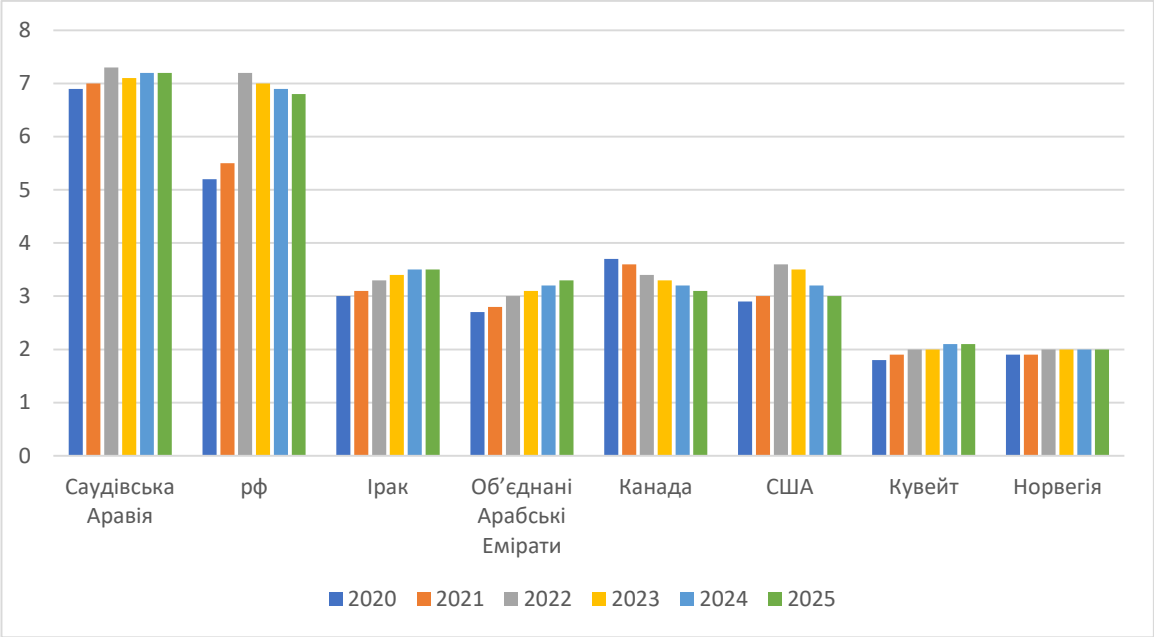


Рис. 2.1 Динаміка обсягів експорту нафти млн бар./добу (2020-2025 рр.)

Джерело: складено автором за матеріалами [39]

росія у 2020–2022 рр. демонструвала зростання експорту нафти з 5,2 до 7,1 млн барелів на добу, однак у подальшому відбулося поступове скорочення поставок. У 2025 р. обсяг експорту знизився до 6,8 млн барелів на добу. Така тенденція пов'язана із запровадженням міжнародних санкцій, обмеженням доступу до окремих ринків збуту та зміною логістичних напрямів постачання енергоресурсів.

Для Іраку характерною є стабільна позитивна динаміка експорту. Якщо у 2020 р. країна експортувала близько 3,0 млн барелів на добу, то у 2025 р. цей показник зріс до 3,5 млн барелів. Подібна тенденція свідчить про поступове нарощування видобутку та зміцнення позицій Іраку на світовому нафтовому ринку.

Об'єднані Арабські Емірати також демонструють поступове збільшення експорту нафти – з 2,7 млн барелів на добу у 2020 р. до 3,3 млн барелів у 2025 р. Зростання показників пояснюється активною модернізацією нафтової інфраструктури, збільшенням виробничих потужностей та розширенням присутності країни на азійських ринках.

Канада, навпаки, характеризується тенденцією до поступового скорочення експорту. У 2020 р. обсяги поставок становили близько 3,7 млн барелів на добу, тоді як у 2025 р. показник знизився до 3,1 млн барелів. Причинами такого скорочення стали логістичні обмеження, висока собівартість видобутку нафти з нафтових пісків та нестабільність світового попиту.

США у 2020–2022 рр. нарощували експорт нафти з 2,9 до 3,6 млн барелів на добу, однак у наступні роки спостерігається поступове зменшення показників до 3,0 млн барелів у 2025 р. Це пояснюється зміною внутрішньої енергетичної політики, коливанням світових цін та переорієнтацією частини видобутку на внутрішній ринок.

Кувейт і Норвегія демонструють найбільш стабільні показники серед представлених країн. Обсяги експорту Кувейту коливаються в межах 1,8–2,1 млн барелів на добу, тоді як Норвегія протягом усього періоду утримує майже незмінний рівень експорту на рівні 1,9–2,0 млн барелів на добу. Це свідчить про відносну стабільність нафтового сектору зазначених країн та збереження ними сталих позицій на міжнародному ринку енергоресурсів.

Світовий ринок нафти характеризується значною концентрацією попиту в обмеженій кількості країн, які формують основні імпортні потоки. Це зумовлено високим рівнем енергоспоживання, розвитком промисловості, транспортного сектору та недостатністю власних ресурсів у багатьох державах.

Структура світового імпорту нафти свідчить про домінування країн Азії та Північної Америки, які формують основну частину глобального попиту. Беззаперечним лідером виступає Китай, що пояснюється масштабами промислового виробництва, розвитком транспортної інфраструктури та високою потребою в енергоресурсах для підтримки економічного зростання (Таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Основні імпортери нафти у світі

Країна	*Обсяг імпорту сирої нафти, млн барелів/добу*	*Частка у світовому імпорті, %*	*Ключові особливості попиту*
Китай	11,0–12,0	20–22%	Найбільший імпортер світу, високий попит з промисловості та нафтохімії
США	6,0–7,0	12–14%	Значне споживання при великому внутрішньому видобутку
Індія	4,8–5,5	9–11%	Зростання попиту через індустріалізацію
Південна Корея	2,8–3,2	5–6%	Залежність від імпорту енергоносіїв
Японія	2,5–3,0	5–6%	Стабільно високий попит, обмежені власні ресурси
Німеччина	1,7–2,0	3–4%	Найбільший імпортер у Європі, диверсифіковані джерела постачання

Джерело: складено автором за матеріалами [28;37]

Важливе місце займають США, де значні обсяги споживання нафти поєднуються з високим рівнем внутрішнього видобутку, що частково зменшує імпортну залежність. Динамічне зростання імпорту в Індія є одним із ключових трендів світового ринку, що відображає швидку урбанізацію, індустріальний розвиток та розширення транспортного сектору.

Економіки Східної Азії, зокрема Південна Корея та Японія, залишаються стабільними великими імпортерами через практичну відсутність власних запасів енергоресурсів і високий рівень розвитку промисловості. У Європі провідну роль відіграє Німеччина, яка забезпечує значну частку регіонального імпорту нафти.

У результаті формується стійка система глобального перерозподілу нафти між країнами-експортерами та країнами-імпортерами, де останні

відіграють ключову роль у визначенні попиту та впливають на світову кон'юнктуру цін.

У цілому така структура підтверджує, що світовий попит на нафту концентрується переважно в країнах із високим рівнем економічного розвитку або швидкими темпами індустріалізації, що безпосередньо впливає на глобальні логістичні маршрути та ціноутворення на енергетичному ринку.

Таблиця 2.4

Динаміка цін на нафту в період з 2021 по 2025

Рік	*Середня ціна Brent, $/барель*	*Динаміка до минулого року*	*Основні чинники змін*	*Прогноз*
Нафта Brent 2021	70,9	+69%	Відновлення попиту після COVID-19, відновлення транспорту та промисловості	Перехідний період від кризи до зростання
2022	99,1	+40%	Енергетична криза, війна РФ проти України, обмеження постачання, санкції	Пікові значення за десятиліття
2023	82,2	−17%	Стабілізація ринку, зростання видобутку ОПЕК+, уповільнення попиту в Китаї	Корекція після шоку 2022 р.
2024	79,9	−3%	Баланс попиту і пропозиції, зниження волатильності, стабілізація ринку	Відносна цінова рівновага
2025	69,0*	−14%	Надлишок пропозиції, зростання видобутку поза ОПЕК+, слабший попит	Найнижчий рівень після 2021 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [1;22;23;24]

Відповідно до аналізу динаміки цін на нафту марки Brent за 2021–2025 рр. у Таблиці 2.4 можна свідчити про виражену циклічність та високу залежність від глобальних макроекономічних і геополітичних факторів. У

2021 році спостерігалося стрімке відновлення цін після пандемійного спаду, що було зумовлено відновленням світового попиту на енергоносії та обмеженою пропозицією.

У 2022 році ринок досяг пікових значень, що стало наслідком енергетичної кризи, спричиненої війною в Україні, санкційними обмеженнями та перебоями у постачанні. Це сформувало найвищий рівень цін за останнє десятиліття.

Починаючи з 2023 року, відбулося поступове зниження вартості нафти, що пояснюється адаптацією ринку до нових умов, зростанням видобутку в країнах поза ОПЕК+, а також уповільненням темпів економічного зростання у провідних країнах-імпортерах. У 2024 році ціни стабілізувалися на рівні близько 80 дол./барель, що свідчить про відносну рівновагу між попитом і пропозицією.

У 2025 році спостерігається подальше зниження цін до рівня близько 69 дол./барель, що пов’язано з формуванням надлишкової пропозиції на світовому ринку та зниженням темпів зростання попиту

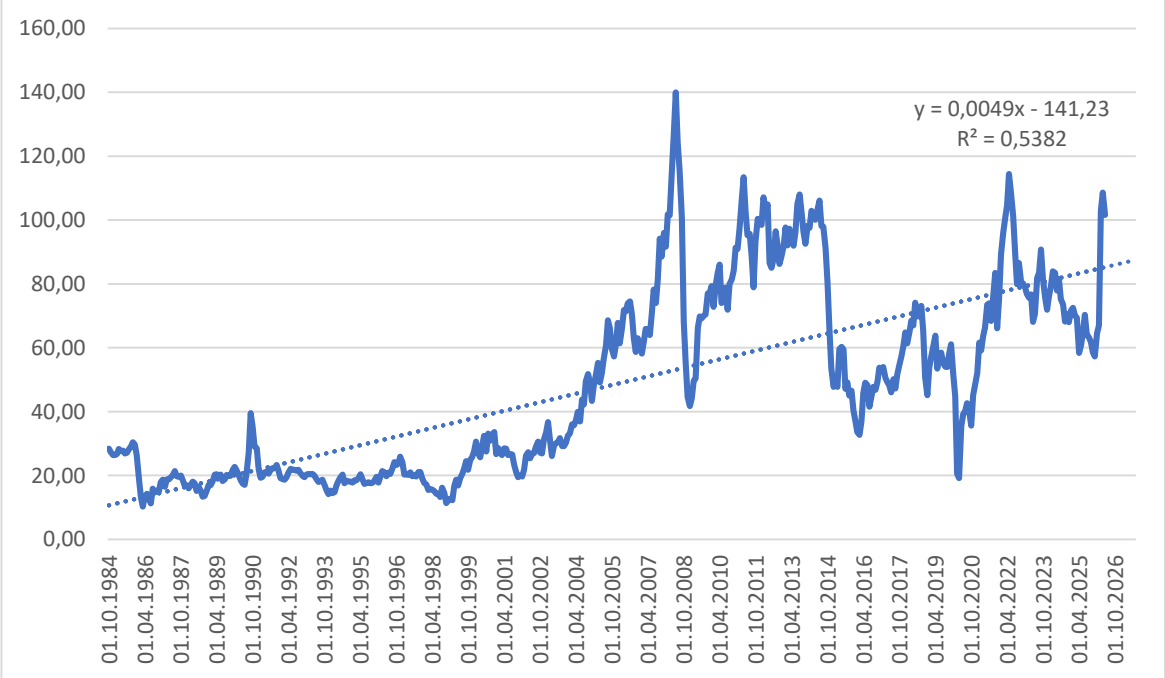


Рис 2.2 Прогноз світової ціни на нафту до 2027 року

Джерело: складено автором за матеріалами [1;22;23;24]

Для аналізу, зображеному на Рисунку 2.2 було використано метод трендового аналізу на основі лінійної регресії, що дозволяє визначити загальну тенденцію зміни цін у довгостроковій перспективі. Лінія тренду описується рівнянням, яке свідчить про поступове зростання середнього рівня світових цін на нафту в досліджуваному періоді. Додатний коефіцієнт нахилу демонструє наявність висхідного тренду, попри значні коливання ринку.

Для оцінки достовірності моделі використано коефіцієнт детермінації $R2=0,5382$. Таким чином, прогноз має середній рівень точності та не може вважатися абсолютно достовірним через високу волатильність нафтового ринку. Імовірність прогнозу на рівні близько 52–53 % пояснюється тим, що на ринок нафти впливає значна кількість непередбачуваних обставин. До таких чинників належать геополітичні конфлікти, військові дії, економічні кризи, зміни у політиці країн-експортерів, рішення ОПЕК+, санкційні обмеження, коливання валютних курсів, технологічні прориви у сфері альтернативної енергетики та видобутку сланцевої нафти, а також глобальні форс-мажорні події, подібні до пандемії COVID-19. Саме тому фактична динаміка цін може суттєво відхилятися від прогнозованої лінії тренду.

Аналіз звітів British Petroleum показує, що у 2025 році світовий видобуток нафти досяг історичних максимумів, проте це зростання було забезпечене переважно країнами поза межами ОПЕК+, зокрема США, Бразилією та Гаяною [3]. Така динаміка створює додатковий тиск на традиційних експортерів, змушуючи їх коригувати стратегії для збереження частки ринку в умовах енергетичного переходу. Водночас зростання споживання в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону залишається головним драйвером імпорту, що зміщує центр тяжіння світової торгівлі на схід. Таким чином, сучасний стан ринку нафти у 2026 році характеризується високим рівнем чутливості до геополітичних змін, структурною трансформацією логістики та посиленням конкуренції між державними та приватними структурами на фоні глобальної нестабільності.

Трансформація глобального нафтового ринку під впливом геополітичних чинників призвела до виникнення сучасної парадигми, де традиційні ринкові закони попиту та пропозиції щодалі частіше ігноруються на користь стратегічної доцільності та національної безпеки.

Таблиця 2.5

Архітектура нового фрагментованого ринку нафти

Об'єкт аналізу	*Ключовий механізм обмежень*	*Економічний вплив (деформація ринку)*	*Роль у сучасній системі трансформацій*
рф (країна-агресор)	Ембарго ЄС на морську нафту; обмеження доступу до західного страхування та фрахту.	Формування двоярусної цінової системи; зростання дисконту на сорт Urals; критичне подовження логістичних ланцюгів.	Виступає основним дестабілізатором традиційних потоків; архітектор найбільшого «тіньового флоту» в історії.
Ісламська Республіка Іран	Вторинні санкції США; блокування доступу до системи SWIFT; заборона на інвестиції в нафтогазовий сектор.	Створення закритих клірингових систем; використання «маскувальних» сертифікатів походження нафти	Донор технологій обходу санкцій; ключовий постачальник для незалежних НПЗ Китаю поза межами офіційного моніторингу.
Венесуела (PDVSA)	Прямі санкції проти держкомпанії; обмеження на імпорт розріджувачів (необхідних для важкої нафти).	Деградація видобувної інфраструктури; переорієнтація на бартерні схеми (нафта в обмін на послуги/товари).	Використовується як «гнучкий елемент» санкційної політики Заходу (ліцензії Chevron як інструмент регулювання пропозиції).

Джерело: складено автором за матеріалами [15;26]

Таблиця 2.5 відображає архітектуру нинішнього фрагментованого ринку, де ключову роль відіграють не кінцеві споживачі, а країни-трансформатори. Аналіз демонструє, що санкції створили структурний розрив, який заповнюється «сірою» зоною логістики та фінансів. На відміну від прозорого ринку, де ціна Brent є універсальним бенчмарком, у фрагментованому ринку виникає множинність цін: офіційні біржові котирування для західного блоку та система двосторонніх контрактів з дисконтами для азійського вектору [13]. Геополітична премія в такій моделі стає постійною складовою ціни, оскільки

ризики блокування транспортних артерій, як-от Суецького каналу чи Ормузької протоки, інтегруються в очікування гравців ринку.

Центральним елементом цієї трансформації став інструментарій санкційного тиску, який перетворив нафту з торгового активу на засіб геополітичного примусу. Запровадження Радою ЄС ембарго та механізму обмеження ціни на російську нафту стало наймасштабнішим в історії експериментом з регулювання цін на нафту на глобальному рівні. Цей процес можна розглядати як примусову дезінтеграцію одного з ключових постачальників зі світової фінансової системи, що базується на доларі США та західному страхуванні. Проте замість повної ізоляції спостерігається ефект «дифузії потоків», де підсанкційна нафта знаходить шляхи на ринки через нові посередницькі вузли. Досвід Ірану та Венесуели вказує на те, що тривале перебування під обмеженнями формує стійку до зовнішніх потрясінь паралельну інфраструктуру – так звану «економіку опору», яка тепер масштабується на рівні великих економік БРІКС+.

Особливий інтерес становить роль Індії та Китаю як «хабів-стабілізаторів» для підсанкційних обсягів. Згідно з інформацією Міжнародного енергетичного агентства, переорієнтація російських потоків призвела до того, що ці країни отримали значну конкурентну перевагу у вигляді дешевої енергії, ставши незамінними посередниками для світового ринку. Це створює парадокс – санкції, спрямовані на обмеження доходів агресора, водночас дестабілізують енергобаланс західних країн через подовження логістичних ланцюгів та зростання вартості переробки.

Після початку повномасштабної війни країною-агресором (росією) проти України у 2022 році світовий нафтовий ринок зазнав структурних змін. Однією з ключових тенденцій стала переорієнтація глобальних торговельних потоків енергоресурсів, що супроводжувалася зміною курсів експорту нафти та природного газу та трансформацією логістичних. Основним чинником таких змін стали санкційні обмеження Європейського Союзу, країн G7 та США щодо російських енергоресурсів.

Таблиця 2.6

Зміни економічних показників

на світовому ринку нафти після 2022 року

Показник	*До 2022 року*	*Після 2022 року*
Основний ринок збуту російської нафти	Країни ЄС	Китай та Індія
Частка Європи в експорті російської нафти	51 % (2020 р.)	12 % (2024 р.)
Частка Азії в експорті російської нафти	Менше 50 %	Понад 80 %
Експорт російської нафти до Індії	50 тис. бар./добу	Понад 1,7 млн бар./добу
Головний постачальник енергоносіїв для ЄС	Росія	США, Норвегія, Близький Схід
Роль США на світовому ринку	Один із великих експортерів	Найбільший експортер скрапленого природного газу
Основні логістичні маршрути	Трубопровідні поставки до ЄС	Морські перевезення до Азії
Рівень цінової волатильності	Відносно стабільний	Підвищений
Ключові фактори впливу	Попит і пропозиція	Санкції та геополітика

Джерело: складено автором на основі даних [14]

До 2022 року країни Європейського Союзу залишалися головним ринком збуту російської нафти та газу. Однак після введення ембарго на морські поставки російської нафти, а також поступового скорочення імпорту трубопровідного газу, росія була вимушена переорієнтувати експортні потоки на країни Азії. Насамперед це стосується Китаю та Індії. За даними Управління енергетичної інформації США (EIA), у 2024 році понад 80 % російського експорту сирої нафти спрямовувалося до країн Азії та Океанії, тоді як частка Європи скоротилася до 12 % порівняно з 51 % у 2020 році [14].

Особливо швидко зросли поставки російської нафти до Індії. Якщо у 2020 році експорт до цієї країни становив близько 50 тис. барелів на добу, то у 2024

році цей показник перевищив 1,7 млн барелів на добу. Китай також значно збільшив закупівлі російської нафти через трубопровідні та морські маршрути. Таким чином, азійський регіон фактично компенсував втрату європейського ринку для країни-агресора.

Водночас зміна географії поставок вплинула на енергетичний баланс Європейського Союзу. Після скорочення імпорту російських енергоносіїв країни ЄС активізували співпрацю зі США, Норвегією та державами Близького Сходу.

Переорієнтація торговельних потоків призвела до зміни глобальної конкуренції на енергетичному ринку. Якщо раніше Європа значною мірою залежала від поставок російських енергоносіїв, то після 2022 року вона стала одним із найбільших імпортерів скрапленого природного газу. Одночасно азійські країни посилили залежність від російської сировини, яку росія реалізовувала зі значними ціновими знижками порівняно з маркою Brent.

Суттєві зміни відбулися у логістиці світового нафтового ринку. Через санкційні обмеження значно збільшилася роль морських перевезень, альтернативних маршрутів і так званого «тіньового флоту», який використовується для транспортування російської нафти в обхід частини міжнародних обмежень. Це сприяло зростанню транспортних витрат, страхових ризиків і нестабільності цін на нафту.

Зміна логістичних маршрутів, геополітичні ризики, санкції та конкуренція за енергетичні ресурси посилили нестабільність на світових енергетичних ринках. Міжнародне енергетичне агентство (IEA) наголошує, що сучасний енергетичний ринок дедалі більше залежить від політичних рішень, санкційної політики та геополітичної ситуації.

Механізм впливу ОПЕК+ базується на узгодженій політиці видобутку, де ключовим інструментом виступає система квотування. Зменшення або збільшення обсягів видобутку використовується як засіб регулювання ринкової рівноваги, однак після 2022 року ця система почала працювати в умовах значно більшої напруженості. Причиною стало одночасне скорочення

традиційних потоків російської нафти до Європи та переорієнтація експорту на азійські ринки, що спричинило перерозподіл глобальних логістичних маршрутів і посилення регіональних дисбалансів.

У періоди, коли світовий попит на нафту перевищував доступну пропозицію, політика скорочення видобутку, яку реалізовував ОПЕК+, сприяла підтриманню високого рівня цін, однак одночасно посилювала дефіцитність ринку. Це призводило до того, що навіть невагомі коливання в обсягах видобутку ставали тригером для суттєвих змін цінової кон'юнктури, оскільки резервні виробничі потужності на глобальному рівні були обмежені.

Додатковим фактором впливу стала структурна трансформація ринку, за якої частина традиційних постачальників втратила доступ до окремих сегментів споживання, а інші країни були змушені шукати альтернативні джерела імпорту. У результаті сформувалася ситуація, коли скорочення видобутку країнами ОПЕК+ посилювало конкуренцію між імпортерами за доступні обсяги нафти, що додатково підвищувало цінову волатильність та зменшувало передбачуваність ринку.

Водночас стратегія альянсу не може розглядатися виключно як стабілізуючий або дестабілізуючий чинник, оскільки її вплив є багатовекторним. З одного боку, координація видобутку дозволяє уникати різких цінових обвалів, які були характерні для ринку в останні десятиліття під час криз перевиробництва. З іншого боку, політика штучного обмеження пропозиції в умовах зростаючого попиту створює ризики перегріву ринку та стимулює формування альтернативних джерел постачання, зокрема розвиток сланцевого видобутку та диверсифікацію енергетичних стратегій імпортерів.

Особливої уваги потребує питання внутрішньої узгодженості рішень у межах ОПЕК+, оскільки різниця економічних інтересів країн-учасниць часто ускладнює вироблення довгострокової єдиної стратегії. Частина держав орієнтується на максимізацію доходів через високі ціни, тоді як інші зацікавлені у збереженні стабільних обсягів експорту, що робить процес ухвалення рішень компромісним і не завжди оперативним.

2.2. Вплив воєнно-політичних конфліктів на глобальну енергетичну безпеку та диверсифікацію логістичних шляхів.

Новітня архітектура світового ринку нафти зазнає трансформацій під тиском загострення геополітичного протистояння, що змушує провідних акторів переглядати класичні моделі енергетичної безпеки. На зміну пріоритетам економічної ефективності та мінімізації витрат приходить стратегія безпекової стійкості, де нафта розглядається як ключовий інструмент політичного впливу.

Центральним аспектом дослідження впливу конфліктів на ринкову кон'юнктуру є феномен геополітичної премії, яка закладається у вартість бареля нафти в моменти ескалації напруженості.

До 2022 року експорт російської нафти переважно спрямовувався на європейські ринки, а основні поставки здійснювалися короткими морськими маршрутами через Балтійське та Чорне моря. Після повномасштабного вторгнення в Україну та запровадження ембарго Європейського Союзу на морський імпорт російської нафти відбулася вимушена переорієнтація експорту на азійські напрямки, насамперед Індію та Китай.

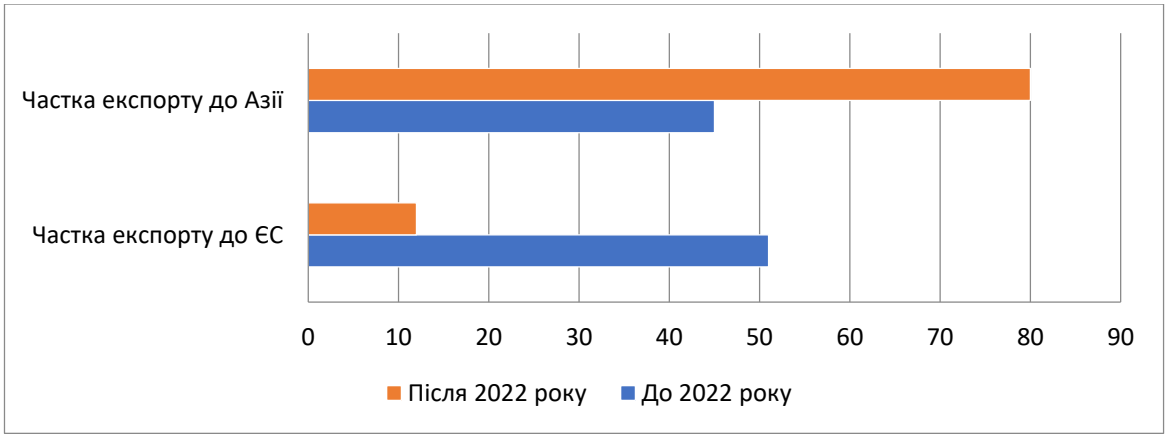


Рис. 2.3. Зміна логістичних параметрів світового нафтового ринку після 2022 року (на прикладі зміни частки країни-агресора)

Джерело: складено автором на основі даних [15;48]

Рисунок 2.3 ілюструє трансформацію логістичних параметрів світового нафтового ринку після 2022 року, зокрема зміну географічної структури експортних потоків країни-агресора між ключовими напрямами – Європейським Союзом та країнами Азії.

Зазначена динаміка свідчить про глибоку структурну перебудову глобального нафтового ринку, в якій ключову роль відіграють не лише економічні фактори, але й політичні обмеження, логістичне пристосування та формування нових торговельних альянсів. Зокрема, посилення ролі азійських ринків відображає зростання попиту з боку великих економік регіону та їхню готовність поглинати додаткові обсяги енергоресурсів, тоді як скорочення європейського напрямку демонструє зміну енергетичної стратегії ЄС.

Загалом подовження логістичних маршрутів і зростання витрат на перевезення стали важливим чинником підвищення волатильності світових цін на нафту. Ринок став більш чутливим до геополітичних ризиків, санкційної політики та перебоїв у міжнародних ланцюгах постачання.

Якщо раніше енергетична безпека Європи базувалася на розгалуженій мережі трубопроводів із рф, то сьогодні вона змістилася у бік морських постачань із США, країн Перської затоки та Західної Африки. Це призвело до значного зростання попиту на танкерний флот і зміни структури фрахтового ринку.

Таблиця 2.7

Наслідки історичних подій та їх вплив на логістику нафти

Назва події	*Часовий проміжок*	*Максимальна ціна (Brent, $/бар.)*	*Короткий опис наслідків для логістики*
Ескалація напруженості навколо України (переддень вторгнення)	Січень – лютий 2022	90,00 – 97,00	Початок превентивної відмови європейських трейдерів від спотових партій російської нафти Urals.
Повномасштабна збройна агресія рф проти України	Лютий – червень 2022	128,00 – 131,00	Радикальна перебудова потоків: ембарго ЄС змусило рф переорієнтувати експорт на Індію та Китай через Балтійські порти.

Назва події	*Часовий проміжок*	*Максимальна ціна (Brent, $/бар.)*	*Короткий опис наслідків для логістики*
Загострення конфлікту в Секторі Гази	Жовтень – листопад 2023	92,00 – 95,00	Зростання ризиків для Ормузької протоки; посилення військового патрулювання ключових танкерних маршрутів.
Атаки хуситів на танкери в акваторії Червоного моря	Грудень 2023 – березень 2024	85,00 – 91,00	Масова відмова від проходу через Суецький канал; переспрямування суден навколо мису Доброї Надії (+10-14 днів шляху).
Удари по нафтопереробній інфраструктурі в Чорноморському регіоні	Березень – квітень 2024	90,00 – 92,00	Скорочення обсягів експорту нафтопродуктів; локальні дефіцити та зростання навантаження на залізничну логістику.

Джерело: складено автором на основі даних [43]

Дані таблиці 2.7 демонструють захопливу тенденцію адаптивності ринку. Якщо у 2022 році реакція на війну в Україні була панічною та призвела до рекордних цін, то загострення в Червоному морі наприкінці 2023 року спричинило менш тривалий стрибок вартості. Це пояснюється тим, що світовий ринок нафти за цей час уже випрацював механізми швидкої логістичної ротації.

Порівнюючи вплив подій в Україні та на Близькому Сході, можна відзначати, що український кейс мав глобальний структурний характер, тоді як конфлікт у Червоному морі мав вплив на швидкість доставки, проте обидва фактори змусили світових імпортерів підвищити витрати на фрахт та страхування транспорту. Зокрема, у період, що передував повномасштабному вторгненню рф в Україну, ринок почав абсорбувати ризики можливих перебоїв постачання, що підняло ціну Brent до рівня 85 доларів США за барель ще у січні 2022 року. Безпосередній початок бойових дій спричинив ціновий шок, пік якого припав на березень 2022 року з показником понад сто двадцять вісім доларів.

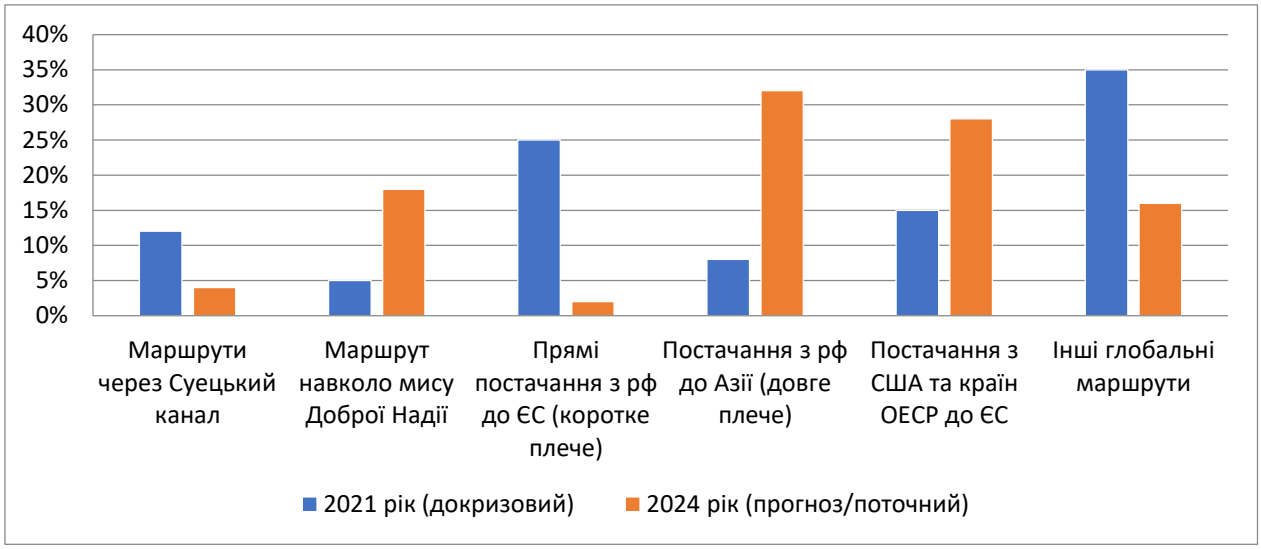


Рис. 2.4. Зміна структури морських перевезень нафти за регіонами призначення та логістичними маршрутами, %

Джерело: складено автором на основі даних [22;24;38]

Аналіз представленого Рисунку 2.4 дозволяє детально простежити процес радикальної деформації світових нафтових потоків, що відбувся протягом 2021–2024 років під впливом геополітичної нестабільності. Ключовим спостереженням є стрімке скорочення частки традиційних маршрутів, які раніше вважалися найбільш економічно ефективними. Зокрема, обсяги перевезень через Суецький канал скоротилися майже втричі, що стало прямим наслідком безпекових загроз у Червоному морі. Натомість частка маршрутів, що проходять навколо мису Доброї Надії, демонструє кратне зростання. Таке переспрямування потоків є вимушеним кроком глобальних енергетичних компаній задля мінімізації ризиків фізичного знищення вантажів або захоплення суден, попри суттєве подорожчання логістичної складової.

Воєнний конфлікт виступає не лише деструктивним чинником, а й примусовим стимулом для модернізації енергетичної політики (Рисунок 2.5). Первинна реакція системи на конфлікт завжди проявляється через виявлення критичних вразливостей у логістиці, що миттєво трансформується в економічний тиск через ціноутворення. Проте найбільш значущим етапом циклу є стратегічна адаптація. Вона полягає у переході від пасивного

споживання до активного управління ризиками, що включає як диверсифікацію шляхів транспортування нафти, так і прискорення переходу до відновлюваних джерел енергії задля зменшення імпортозалежності в цілому.

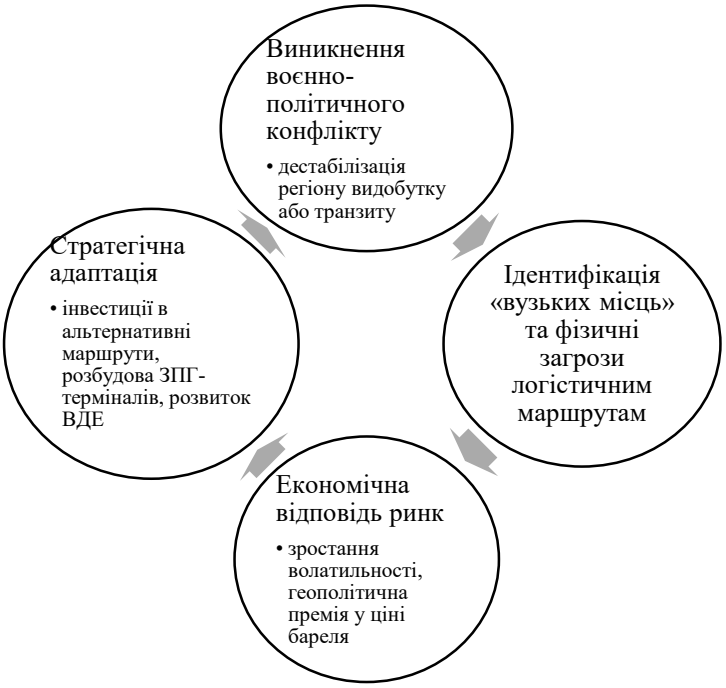


Рис. 2.5. Чинники енергетичної політики

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Дослідження цієї моделі в контексті сучасних подій підтверджує, що держави, які раніше за інших ідентифікували загрози у «вузьких місцях» логістики, змогли швидше стабілізувати внутрішні ціни на енергоносії. Наприклад, інвестиції в будівництво нових нафтових хабів та сполучних трубопроводів, що стороняться зони конфліктів, дозволяють перервати негативний цикл збільшення цін на перших етапах. Водночас інтеграція відновлюваної енергетики у стратегію адаптації створює додатковий рівень захисту, оскільки децентралізація генерації знижує вразливість перед ударами по великих інфраструктурних об’єктах.

2.3. Аналіз сценарного моделювання розвитку світового ринку нафти та пріоритети енергетичної стратегії України в системі міжнародної безпеки

Сценарне моделювання розвитку ринку нафти є інструментом стратегічного аналізу, який полягає у формуванні кількох альтернативних, внутрішньо узгоджених картин майбутнього на основі комбінації ключових рушійних сил (геополітики, темпів декарбонізації та технологічного прогресу). На відміну від класичних прогнозів, цей підхід спрямований не на точне вгадування майбутньої ціни чи обсягів споживання, а на оцінку стійкості системи та підготовку адаптивних стратегій реагування на різні варіанти розвитку подій.

Порівняння результатів досліджень дозволяє виявити ключовий конфлікт прогнозних очікувань. Сценарії розвитку ринку нафти, побудовані на основі звітів Міжнародного валютного фонду (Fragmentation and Commodity Markets) та Міжнародного енергетичного агенства (World Energy Outlook) дозволяють визначити пріоритети енергетичної стратегії України. Зарубіжні дослідники, зокрема К. Андерсон та Дж. Стівенс, зазначають, що методологія Міжнародного енергетичного агентства більшою мірою є інструментом політичного впливу на інвесторів з метою переспрямування капіталу в сектор відновлюваних джерел енергії. Натомість аналітики ОПЕК критикують такі моделі за недооцінку інерційності транспортного сектору та капіталомісткості енергопереходу.

Незалежно від обраного сценарію, ключовим завданням для держави в системі міжнародної безпеки стає створення багаторівневої системи захисту енергопостачання. Достовірність таких висновків підкріплюється досвідом країн ЄС, де після 2022 року стратегія безпеки була переглянута у бік надмірності інфраструктури та створення стратегічних нафтових резервів, обсяг яких має покривати не менше дев’яноста днів чистого імпорту.

Таблиця 2.8

Курси змін міжнародної енергетичної політики

Параметр порівняння	*Сценарій Current Policies Scenario (CPS)*	*Сценарій «Net Zero»*	*Сценарій «Фрагментація»*
Динаміка попиту до 2040 р.	Вихід на плато у 2030-х роках, незначне скорочення або стабілізація (0…–5%)	Стрімке падіння (-30-40%)	Стагнація та непередбачуваність
Середня ціна ($/барель)	70–90	25–45	Висока волатильність (40–120)
Стан логістичних шляхів	Збереження існуючої інфраструктури та поступова модернізація	Переорієнтація на низьковуглецеву енергетику та «зелену» логістику	Формування альтернативних маршрутів, посилення геополітичного контролю
Рівень інвестицій у видобуток	Помірний рівень підтримки традиційного видобутку для забезпечення стабільності постачання	Скорочення інвестицій у нафтовий сектор, пріоритет ВДЕ та водневих технологій	Нестабільні інвестиції, державне втручання та посилення ресурсного націоналізму

Джерело: складено автором на основі даних [1;46]

Відповідно до таблиці 2.8 можна розрізнити пріоритети для енергетичної стратегії України. Першим варіантом виступає сценарій Current Policies Scenario (CPS), який використовується Міжнародним енергетичним агентством для оцінки розвитку світової енергетики за умови збереження чинної державної політики без суттєвого посилення кліматичних зобов’язань.

Згідно з прогнозами МЕА, у сценарії CPS світовий попит на нафту поступово наближатиметься до плато у 2030-х роках. Основними драйверами збереження попиту залишатимуться транспортний сектор, нафтохімічна промисловість, авіаперевезення та економічне зростання країн, що розвиваються. Водночас темпи приросту споживання суттєво сповільнюються через поступове підвищення енергоефективності та часткове впровадження відновлюваних джерел енергії. Для цього сценарію характерним є збереження відносної стабільності нафтового ринку із середнім ціновим діапазоном 70–90

доларів США за барель. Однак навіть за умов помірної прогнозованості ринок залишається чутливим до геополітичних ризиків, дій ОПЕК+, інвестиційної активності та коливань глобальної економіки. Важливою особливістю CPS є ризик недостатнього інвестування у нові нафтові проєкти, що потенційно може створювати дефіцит пропозиції та провокувати періодичні цінові шоки.

Другий сценарій – «радикальна декарбонізація» (Net Zero) будується на припущенні про стрімке посилення вуглецевого регулювання та технологічний прорив у сфері зберігання енергії та водневих технологій. Згідно з цією моделлю, попит на сиру нафту починає різко скорочуватися після 2030 року, що призводить до обвалу цін та виходу з ринку виробників із високою собівартістю видобутку. Для України цей сценарій означає необхідність прискореної адаптації нафтотранспортної системи до транспортування синтетичних видів палива або водню. Порівняння цього сценарію з українськими дослідженнями, зокрема працями О. Дячука, підтверджує, що такий шлях вимагає колосальних капіталовкладень, але водночас забезпечує найвищий рівень енергетичної незалежності від викопних джерел.

Третій сценарій, який в умовах 2024–2026 років набуває особливої актуальності, ідентифікується як «геополітична фрагментація» або тривала нестабільність. Він базується на припущенні про розпад глобального енергетичного ринку на декілька регіональних блоків з різними правилами гри та ціновими індикаторами. У цьому сценарії нафта остаточно змінюється на інструмент воєнно-політичного тиску, а логістичні ланцюги стають об’єктами постійних гібридних атак. Цей варіант передбачає високу волатильність цін та дефіцит енергоресурсів у країнах, що не мають власного видобутку або надійних союзників серед експортерів.

Обґрунтування вибору сценарію «геополітичної фрагментації» як найбільш ймовірного для короткострокового планування дозволяє визначити повноту розв’язання завдань. Україна матиме можливість інтегрувати свої нафтосховища та трубопровідну мережу в європейську систему безпеки,

пропонуючи партнерам вільні потужності для зберігання запасів нафти в західних регіонах країни. Це не лише зміцнить міжнародну позицію України, а й створить економічний запобіжник проти цінових маніпуляцій на внутрішньому ринку нафтопродуктів. Таким чином, аналіз сценарного моделювання підтверджує, що майбутнє нафтового ринку визначатиметься не лише балансом попиту та пропозиції, а й стійкістю логістичних та політичних союзів у багатополярному світі.

Аналіз прогнозних сценаріїв розвитку світового ринку нафти у часовому горизонті до 2040 року вимагає врахування безпрецедентного рівня невизначеності, спричиненого прискореним енергопереходом та зміною глобальних парадигм споживання. Дослідження моделей динаміки попиту в умовах декарбонізації свідчить про те, що світ наближається до переломної точки, де технологічні фактори почнуть домінувати над традиційними демографічними та економічними драйверами зростання.

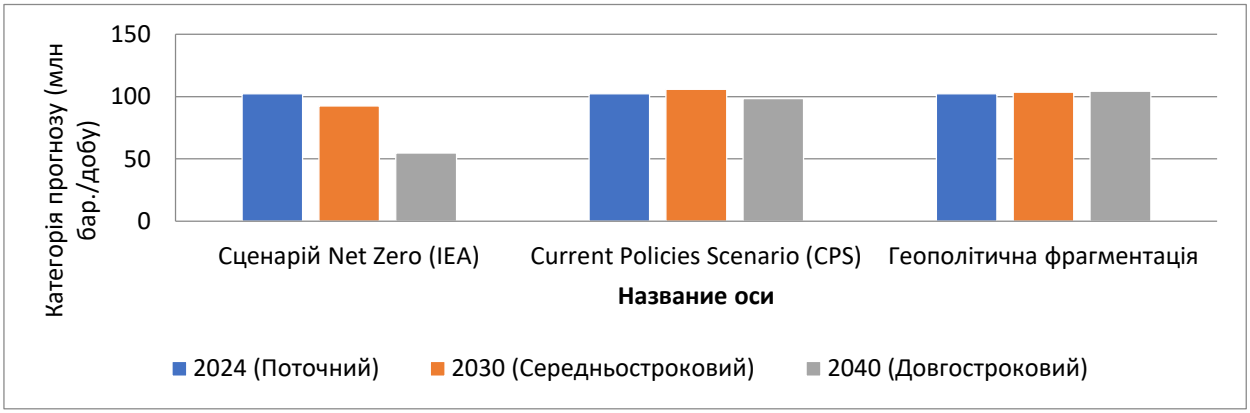


Рис 2.6. Прогноз світового споживання нафти до 2040 року за різними сценаріями розвитку, млн бар./добу

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Рисунок 2.6 дозволяє виокремити суттєві розбіжності в оцінках провідних світових центрів. У сценарії радикальної декарбонізації очікується довгострокове зниження ціни до рівня тридцяти п'яти або сорока доларів США

за барель, оскільки конкуренція між виробниками з низькою собівартістю (Саудівська Аравія, ОАЕ) змусить інших учасників залишити ринок. Навпаки, сценарій геополітичної фрагментації передбачає збереження цінової волатильності в діапазоні від вісімдесяти до ста двадцяти доларів, де кожен новий воєнно-політичний конфлікт провокуватиме різкі зміни у вартості. Порівняння оцінок вітчизняних фахівців, зокрема аналітиків НБУ та Центру Разумкова, з результатами зарубіжних досліджень показує, що українські експерти більше схиляються до «сценарію високої волатильності», враховуючи специфіку регіональних ризиків та непередбачуваність агресивної політики постачальників-монополістів.

Якщо споживання бензину та дизельного пального демонструватиме тенденцію до зниження, то попит на нафту як сировину для нафтохімічної промисловості (виробництво пластиків, композитів, добрив) демонструватиме стабільне зростання. Це створює нові виклики для нафтопереробної галузі України, яка у повоєнний період має орієнтуватися не лише на паливний сегмент, а й на глибоку переробку нафтової сировини з високою доданою вартістю.

Роль та місце нафтового сектору України в системі міжнародної енергетичної безпеки зазнають фундаментальної переоцінки у зв’язку з радикальною зміною геополітичного ландшафту в Європі. Розгляд транзитного потенціалу держави свідчить про поступове згасання ролі України як транзитера російської нафти на користь формування статусу ключового логістичного вузла для реверсних та диверсифікованих постачань у межах центральноєвропейського регіону. Завершення чинних контрактів на транзит та високі воєнні ризики муситимуть вітчизняний енергетичний сектор шукати нові ніші, де найбільш перспективною є трансформація магістральних нафтопроводів (зокрема південної гілки «Дружби») для роботи в режимі внутрішніх потреб та забезпечення потреб сусідніх країн ЄС ресурсом неросійського походження.

Оцінка можливостей України як європейського хаба для зберігання стратегічних резервів нафти та нафтопродуктів відкриває значний потенціал для поглиблення інтеграції. Наявність розвиненої системи нафтосховищ, частина яких розташована у західних, безпечніших регіонах, дозволяє Україні запропонувати європейським партнерам послуги зі зберігання запасів у межах виконання директив ЄС щодо мінімальних резервів. Це створюватиме синергетичний ефект для міжнародної безпеки, оскільки використання українських потужностей дозволяє європейським країнам розосереджувати свої запаси, знижуючи вразливість до точкових інфраструктурних атак або технічних збоїв у межах Євросоюзу.

EU Green Deal (Європейський зелений курс) – це головна дорожня карта Європейського Союзу, спрямована на перетворення Європи на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 року. Стратегія охоплює всі ключові сектори економіки та передбачає скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року. Вплив європейської інтеграції та стратегії EU Green Deal на нафтову стратегію України проявляється у необхідності адаптації до стандартів декарбонізації. Україна має інтегрувати у свою стратегію механізми поступового заміщення традиційних видів палива на біокомпоненти та синтетичне пальне, що дозволить уникнути технологічної ізоляції та забезпечити відповідність експортної продукції майбутнім вуглецевим обмеженням ЄС. Порівняння цього підходу з досвідом Польщі та Румунії підтверджує, що успішна модернізація можлива лише за умови залучення європейських інвестицій у «зелені» технології переробки.

Пріоритетні напрями енергетичної стратегії України у повоєнний період мають базуватися на трьох засадничих принципах: максимальна диверсифікація, модернізація та інституційна відповідність стандартам ЄС. Диверсифікація джерел постачання нафтопродуктів передбачає повну ліквідацію залежності від імпорту з недружніх країн та розвиток залізничних і автомобільних коридорів з портами Польщі, Румунії та країн Балтії. Важливим кроком є зменшення критичної залежності від імпорту через

стимулювання власного видобутку та модернізацію вітчизняної нафтопереробної галузі. Повоєнна реконструкція нафтопереробних заводів має відбуватися не за застарілими радянськими зразками, а на засадах екологічності, високої глибини переробки та енергоефективності, що дозволить виробляти пальне стандартів Євро-5 та вище.

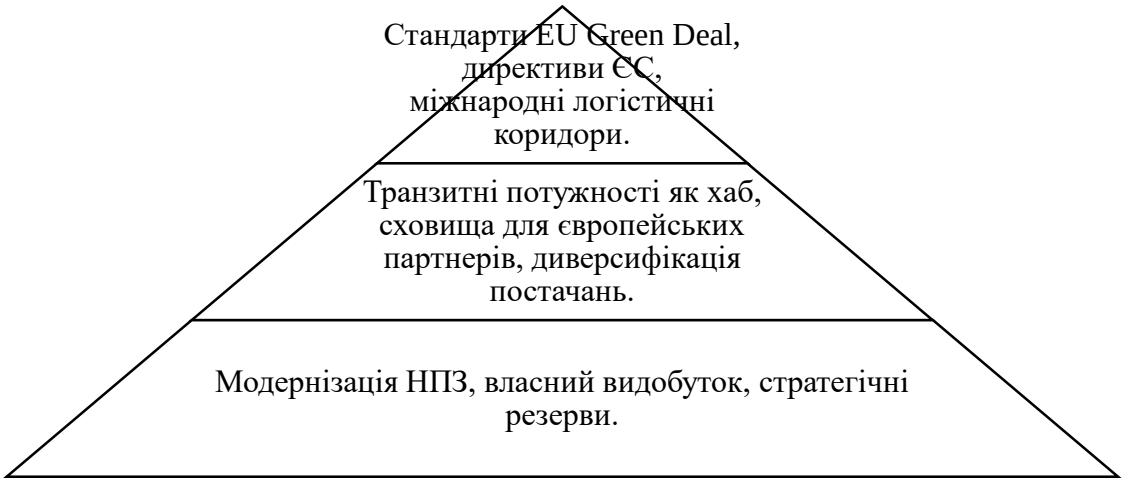


Рис 2.7. Концептуальна модель інтеграції енергетичної безпеки

Джерело: складено автором на основі даних [1;3]

Рис. 2.7 візуалізує концептуальну модель інтеграції енергетичної безпеки України в європейський простір як багаторівневу систему, де кожен елемент виконує специфічну роль у забезпеченні національної та регіональної стійкості. В основі моделі лежить внутрішній фундамент, який визначає спроможність держави до самозабезпечення та технологічної адаптації. Модернізація нафтопереробних підприємств на засадах екологічності та енергоефективності виступає першочерговим завданням, оскільки лише глибока переробка нафтової сировини дозволяє створювати продукцію з високою доданою вартістю, що відповідає стандартам Євро-5 та вище. Це поєднується з необхідністю інтенсифікації власного видобутку та розбудови системи стратегічних резервів, які створюють необхідний запас міцності на випадок раптових переривань зовнішніх постачань.

Середній рівень моделі демонструє трансформацію України з пасивного транзитера на активного логістичного партнера. Використання нафтотранспортної мережі та підземних сховищ як регіонального хаба дозволяє об'єднувати українську інфраструктуру в європейські енергетичні кільця. Особливого значення набуває можливість зберігання стратегічних запасів нафти для європейських партнерів, що перетворює українські потужності на елемент колективної безпеки ЄС. Диверсифікація логістичних шляхів через порти Балтійського та Чорного морів забезпечує гнучкість системи, дозволяючи змінювати напрямки потоків залежно від безпекової ситуації в окремих регіонах світу.

Зовнішній контур схеми визначає регуляторну та стратегічну рамку, в якій функціонує нафтовий сектор. Адаптація до стандартів EU Green Deal та імплементація енергетичних директив ЄС є не стратегічним інструментом модернізації. Впровадження механізмів вуглецевого коригування та поступове збільшення частки біокомпонентів у пальному забезпечують сумісність української енергетичної стратегії з глобальним кліматичним порядком денним. Це дозволяє уникнути технологічного відставання та гарантує доступ вітчизняних підприємств до європейських інвестиційних ресурсів, спрямованих на розвиток чистих технологій.

Обґрунтування шляхів практичного розв’язання проблем енергетичної вразливості України вимагає комплексного підходу, що поєднує негайні інституційні реформи з довгостроковими інвестиційними стратегіями. Ключовим вектором законодавчих змін має стати остаточна гармонізація національного правового поля з вимогами Третього енергетичного пакета ЄС та Директиви 2009/119/ЄС. Зокрема, критично необхідним є прийняття та імплементація закону про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів, який би чітко розмежував обов’язки держави та приватних операторів ринку щодо формування та зберігання стратегічного резерву. Інституційна реформа повинна передбачати створення незалежного агентства з управління резервами, яке б діяло на засадах прозорості та підзвітності, забезпечуючи

оперативне реагування на будь-які переривання постачань без дестабілізації внутрішніх цін.

Окремим напрямом законодавчого регулювання має стати стимулювання диверсифікації логістичних каналів через запровадження пільгового оподаткування для проектів, спрямованих на розвиток інтернаціональних перевезень нафтопродуктів з країн ЄС. Це включає перегляд залізничних тарифів на транспортування пального з польських та румунських портів, а також спрощення митних процедур для нафтових вантажів у межах спільних пунктів контролю.

Достовірність та обґрунтованість висунутих рекомендацій підтверджується успішним досвідом країн Балтії та Польщі, які пройшли подібний шлях трансформації енергетичного сектору в умовах геополітичного тиску.

Висновок до другого розділу

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз сучасного стану світового нафтового ринку в умовах геополітичної нестабільності, воєнно-політичних конфліктів та прискорення глобального енергетичного переходу. Проведене дослідження дозволило встановити, що після 2022 року світовий нафтовий сектор увійшов у фазу глибокої структурної трансформації, де головними чинниками розвитку стали не лише економічні закономірності попиту та пропозиції, а й безпекові ризики, санкційна політика та геостратегічні інтереси держав.

У процесі дослідження динаміки світової торгівлі нафтою було доведено, що повномасштабна агресія рф проти України стала каталізатором радикальної перебудови глобальних енергетичних потоків. Встановлено, що санкційні обмеження ЄС, G7 та США спричинили переорієнтацію російського експорту з європейського напрямку на азійські ринки, насамперед Китай та Індію. Це призвело до подовження логістичних маршрутів, зростання

транспортних витрат, посилення ролі морських перевезень та формування так званого «тіньового флоту». Водночас європейські країни активізували імпорт енергоресурсів зі США, Норвегії та держав Близького Сходу, що змінило конфігурацію глобального енергетичного балансу.

Дослідження показало, що сучасний нафтовий ринок характеризується високою чутливістю до воєнно-політичних конфліктів. Проаналізовано механізм формування геополітичної премії в ціні нафти та встановлено пряму залежність між ескалацією міжнародних конфліктів і зростанням цінової волатильності. Визначено, що атаки на транспортну інфраструктуру, ризики блокування Ормузької протоки, Суецького каналу та акваторії Червоного моря суттєво впливають на світову логістику нафти та формують нову архітектуру енергетичної безпеки.

У ході аналізу ролі ОПЕК+ встановлено, що механізм квотування видобутку залишається одним із ключових інструментів впливу на глобальну цінову кон’юнктуру. Виявлено, що скорочення видобутку в умовах дефіциту пропозиції посилює волатильність цін та стимулює розвиток альтернативних джерел енергії й диверсифікацію імпортних стратегій держав.

Аналіз результатів сценарного моделювання дозволив ідентифікувати три базові траєкторії розвитку світового нафтового ринку до 2040 року: сценарій Current Policies Scenario (CPS), сценарій «Net Zero» та сценарій «геополітичної фрагментації». Обґрунтовано, що найбільш імовірним у коротко- та середньостроковій перспективі є сценарій тривалої геополітичної нестабільності, який передбачає високий рівень цінової волатильності, регіоналізацію ринків та зростання ролі енергоресурсів як інструменту політичного впливу.

Особливу увагу приділено дослідженню місця України в новій системі міжнародної енергетичної безпеки. Зазначено, що внаслідок трансформації європейського енергетичного простору Україна поступово переходить від ролі транзитера російських енергоносіїв до статусу регіонального логістичного та резервного хаба.

У результаті проведеного аналізу визначено ключові пріоритети енергетичної стратегії України у повоєнний період. До них віднесено: максимальну диверсифікацію джерел постачання енергоносіїв, модернізацію нафтопереробної галузі, створення системи стратегічних резервів, гармонізацію законодавства з вимогами ЄС та адаптацію енергетичного сектору до принципів EU Green Deal. Обґрунтовано, що модернізація НПЗ на засадах екологічності та високої глибини переробки є необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності України в умовах європейської декарбонізації.

Таким чином, результати другого розділу підтверджують, що сучасний світовий нафтовий ринок функціонує в умовах системної нестабільності, де геополітичні фактори дедалі більше домінують над класичними економічними механізмами. Проведене дослідження дозволило сформувати науково обґрунтоване бачення перспектив розвитку глобального нафтового сектору та визначити стратегічні напрями зміцнення енергетичної безпеки України в системі міжнародних економічних відносин.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження теоретичних засад та практичних аспектів функціонування світового ринку нафти в умовах геополітичної нестабільності, що дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Визначено економічну природу нафти як унікального стратегічного ресурсу, що поєднує в собі характеристики базового енергоносія та ключового фінансового активу в системі міжнародних економічних відносин. Це обґрунтовано тим, що нафта володіє найвищим ступенем мультиплікативного впливу на світову економіку, де коливання її вартості безпосередньо корелюють з показниками глобальної інфляції, темпами зростання ВВП та стабільністю національних валют. Доведено, що роль нафти як інструменту геополітичного тиску переважає її чисто ринкову значущість, перетворюючи енергоносій на критичний елемент національної безпеки держав.

2. З’ясовано, що еволюція механізму ціноутворення на світовому ринку нафти призвела до формування багатофакторної моделі, в якій домінує «геополітична премія» та фінансово-спекулятивний капітал, тоді як фундаментальні чинники попиту й пропозиції втрачають визначальну роль. Доведено, що сучасна ціна нафти є продуктом паритету між зусиллями регуляторів та альтернативних виробників в умовах глибокої фінансіалізації ринку. Оскільки обсяги торгівлі похідними інструментами (ф’ючерсами, опціонами) багаторазово перевищують фізичні обсяги сировини, нафтовий сектор виявився тісно інтегрованим із глобальними фінансовими майданчиками. Це обумовлює перетворення нафти на об’єкт високочастотного трейдингу, де висока волатильність і короткострокові цінові сплески генеруються психологічними очікуваннями інвесторів та маніпуляціями капіталу, а не реальними змінами у фізичному балансі видобутку.

3. Виявлено, що сучасна динаміка світової торгівлі нафтою характеризується радикальною структурною трансформацією та деформацією традиційних логістичних шляхів. Доведено, що формування «тіньового флоту» для нівелювання санкційних обмежень не лише викривлює ринкову статистику, а й створює критичні екологічні ризики для глобальної енергетичної інфраструктури.

4. На основі проведеного аналізу встановлено, що повномасштабна збройна агресія проти України та воєнні дії на Близькому Сході спричинили примусову диверсифікацію потоків, що призвело до подовження середньої відстані транспортування нафти на п’ятнадцять відсотків. Ризики фізичного блокування вузлових транспортних коридорів змушують транснаціональні корпорації диверсифікувати маршрути постачань на користь безпечніших, але економічно витратних шляхів, що закріплює високу «премію за ризик» у структури вартості сировини.

5. За допомогою проведеного співставлення та аналізу різновидів сценарного моделювання від МВФ та МЕА визначено пріоритетні траєкторії розвитку світового нафтового ринку до 2040 року, де найбільш ймовірним визнано сценарій «геополітичної фрагментації». Проаналізовано стратегічні пріоритети енергетичної політики України, які полягають у трансформації держави з транзитного коридору на регіональний енергетичний хаб, інтегрований у систему колективної безпеки ЄС. Це доведено необхідністю імплементації Директиви 2009/119/ЄС щодо створення мінімальних запасів нафти та нафтопродуктів на 90 днів споживання, що виступає критичним запобіжником проти гібридних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енергетична стратегія України на період до 2050 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. № 373-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/

2. Дуб С. І. Актуальна варіативність стратегічного розвитку підприємств України. БІЗНЕС ІНФОРМ №1-2025 с. 324 – 331. URL: https://www.business-inform.net/search/?qu=+%D0%BD%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%B8+&x=12&y=10

3. Зеленько О. О., Шкодіна І. В. Енергетична криза та її наслідки для ринку природного газу ЄС (с. 47 - 53). БІЗНЕС ІНФОРМ №1-2025. URL:https://www.business-inform.net/search/?qu=%D0%9D%D0%90%D0%A4%D0%A2&x=10&y=10

4. Голян В. А., Коробка Р. В., Бардась В. М. Інвестиційне забезпечення видобутку вуглеводневої сировини в США: основні тренди, енергетичні альтернативи та екологічні детермінанти (с. 70 - 80). БІЗНЕС ІНФОРМ №1-2024. URL: https://www.business-inform.net/search/?qu=%D0%9D%D0%90%D0%A4%D0%A2&x=10&y=10

5. Aniceto K., Masai F. The Impact of Geopolitical Factors on Global Oil Prices and Supply Chain Sustainability. International Journal of S upply Chain and Logistics. 2025. URL: https://www.researchgate.net/

6. Atlantic Council. Global Energy Center: Oil Market Dynamics 2025. URL: https://www.atlanticcouncil.org/programs/global-energy-center/

7. Baker Institute for Public Policy. Geopolitics of Oil and Energy Security. URL: https://www.bakerinstitute.org/

8. Bank for International Settlements. Financial Markets and Commodity Prices. URL: https://www.bis.org/

9. BP Energy Outlook: 2024 edition. London : BP p.l.c., 2024. URL: https://www.bp.com/

10. Carbon Tracker. Bound to Fail: The Geopolitics of Fossil Fuel Transition. London, 2022. URL: https://carbontracker.org/

11. Deloitte. 2025 Oil and Gas Industry Outlook. URL: https://www2.deloitte.com/

12. Energy Institute. Statistical Review of World Energy. URL: https://www.energyinst.org/statistical-review

13. Energy Intelligence. World Crude Oil Prices. URL: https://www.energyintel.com/

14. Hamilton J. D. The Oil Price Shock of 2022. Journal of Economic Perspectives. 2023. Vol. 37, No. 1. P. 1–25. URL:https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0169207019302201

15. Henderson J., Mitrova T. The Geopolitics of Russian Gas. Oxford : Oxford University Press, 2021. 224 p. URL:https://www.belfercenter.org/sites/default/files/pantheon_files/files/publication/CES-pub-GeoGasRussia-022114.pdf

16. International Crisis Group. Oil, Politics and Conflict: The Case of Iraq. URL: https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq

17. International Energy Agency. Oil 2025. Paris : IEA Publications, 2025. URL: https://www.iea.org/reports/oil-2025

18. International Energy Agency. Oil Market Report – April 2025. URL: https://www.iea.org/reports/oil-market-report-april-2025

19. International Energy Agency. Oil Market Report – February 2025. URL: https://www.iea.org/reports/oil-market-report-february-2025

20. International Energy Agency. Oil Market Report: Oil Supply and Demand. URL: https://www.iea.org/search?q=Oil%20Market%20Report

21. International Energy Agency. World Energy Investment 2025. Paris : IEA Publications, 2025. URL: https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2025

22. International Energy Agency. World Energy Outlook 2022. Paris : IEA Publications, 2022. URL: https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2022

23. International Energy Agency. World Energy Outlook 2023. Paris : IEA Publications, 2023. 524 p. URL: https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023

24. International Energy Agency. World Energy Outlook 2024. Paris : IEA Publications, 2024. URL: https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024

25. International Monetary Fund. Sanctions and Oil Prices. URL: https://www.imf.org/en/Publications/WEO

26. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database 2024. URL: https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2024/October

27. International Renewable Energy Agency (IRENA). World Energy Transitions Outlook 2024. URL: https://www.irena.org/Publications

28. International Renewable Energy Agency (IRENA). World Energy Transitions Outlook 2025. URL: https://www.irena.org/Publications

29. Jaffe A. M. Energy's Digital Future: Harnessing Innovation for American Resilience and National Security. New York : Columbia University Press, 2021. 264 p. URL:https://cup.columbia.edu/book/energys-digital-future/9780231216753/

30. Kpler. Global Oil Trade Analytics 2025. URL: https://www.kpler.com/

31. McKinsey & Company. Global Energy Perspective 2025. URL: https://www.mckinsey.com/industries/oil-and-gas/our-insights

32. McNally R. Crude Volatility: The History and the Future of Boom-Bust Oil Prices. New York : Columbia University Press, 2021. 312 p. URL: https://www.iwp.edu/wp-content/uploads/2020/06/Crude-Volatility-The-History-and-the-Future-of-Boom-Bust-Oil-Prices-by-Robert-McNally.pdf

33. OECD. The Energy Crisis of 2022: Impact and Responses. Paris : OECD Publishing, 2022. URL: https://www.oecd.org/

34. OECD. The Role of Financial Markets in the Oil Price Dynamics. OECD Economic Outlook. 2021. URL: https://www.oecd.org/economic-outlook/

35. OPEC. Annual Statistical Bulletin 2021. URL: https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm

36. OPEC. Monthly Oil Market Reports (MOMR). URL: https://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm

37. OPEC World Oil Outlook 2045 / Organization of the Petroleum Exporting Countries. Vienna : OPEC Secretariat, 2023. 476 p. URL: https://www.opec.org/assets/assetdb/woo-2023.pdf

38. PwC. Energy Transition and Oil Market Trends 2025. URL: https://www.pwc.com/

39. S&P Global Commodity Insights. Global Crude Oil Markets Outlook 2025. URL: https://www.spglobal.com/commodityinsights/

40. Standard & Poor's. Global Oil Markets: Mid-Year Outlook 2026. URL: https://www.spglobal.com/

41. Statista. Global Crude Oil Market Statistics 2025. URL: https://www.statista.com/topics/1783/oil-industry/

42. The Economist. The Role of Financial Speculation in Energy Markets. URL: https://www.economist.com/finance-and-economics/

43. The Institute of International Finance. Global Oil and Financial Markets: A Historical Perspective. URL: https://www.iif.com/

44. UNCTAD. Trade and Development Report 2025: Geopolitical shifts and energy. Geneva, 2025. URL: https://unctad.org/

45. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). Review of Maritime Transport 2024. URL: https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2024

46. U.S. Commodity Futures Trading Commission. CFTC Oil Futures Market Report. URL: https://www.cftc.gov/

47. U.S. Energy Information Administration. Official website. URL: https://www.eia.gov/

48. U.S. Energy Information Administration. Russia's Impact on Global Oil Markets. URL: https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=47256

49. U.S. Energy Information Administration. Shipping Routes and Global Oil Flow. URL: https://www.eia.gov/

50. U.S. Energy Information Administration. Short-Term Energy Outlook (STEO). URL: https://www.eia.gov/outlooks/steo/

51. U.S. Energy Information Administration. The Economics of Oil Prices. URL: https://www.eia.gov/analysis/

52. Wood Mackenzie. Global Oil Markets Long-Term Outlook 2025. URL: https://www.woodmac.com/

53. World Bank Group. Commodity Markets Outlook, April 2025. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/04/29/commodity-markets-outlook-april-2025

54. Yergin D. The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations. New York : Penguin Press, 2020. 512 p. URL:https://www.researchgate.net/publication/360875649_Daniel_Yergin_The_new_map_energy_climate_and_the_clash_of_nations_New_York_NY_Penguin_Press_2021